

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

2016

Bc. Petra Ďadková

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Petra Ďadková

Penitenciární vzdělávání v zařízení pro výkon trestu odnětí svobody

Olomouc 2016

vedoucí práce: JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucí diplomové práce JUDr. Zdenky Novákové, Ph.D. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne 19. dubna 2016

.....
Bc. Petra Ďadková

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat JUDr. Zdence Novákové, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, za její cenné rady a připomínky.

Poděkování patří dále zaměstnancům ve Věznici Stráž pod Ralskem za ochotu při poskytování informací.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Petra Ďadková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D
Rok obhajoby:	2016

Název práce:	Penitenciární vzdělávání v zařízení pro výkon trestu odnětí svobody.
Název v angličtině:	Penitentiary education at a imprisonment correctional facility
Anotace práce:	<p>Diplomová práce se věnuje oblasti vzdělávání lidí, kteří se nacházejí ve výkonu trestu odnětí svobody. Umístěním ve věznici jsou možnosti vzdělávání a jakéhokoliv osobního růstu výrazně omezeny, avšak existují formy, metody a možnosti, které jsou v současné době personálem věznic užívány pro výchovu a vzdělávání ve věznicích. Práce poukazuje na to, že přístup ke vzdělání a odborné výchově přispívá nejen k humanizaci vězeňství, ale je i hlavním nástrojem k umožnění opětovného zařazení vězně do společnosti.</p> <p>Část praktická se věnuje konkrétní nabídce vzdělávacích a zájmových aktivit věznice. Výstupy dotazníkového šetření provedeného u odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody prezentují to, zda a v jaké míře se trestanci účastní nabízených aktivit a odráží jejich názor na to, jakému typu vzdělávací metody dávají přednost a proč.</p>
Klíčová slova:	Trest, věznice, odnětí svobody, odsouzený, vzdělávání, resocializace

Anotace v angličtině:	<p>The thesis is focused on the field of educating people sentenced for imprisonment. Educational options and personal growth are restricted significantly in prisons, however, there are some forms, methods and options used by prison staff for education in prisons nowadays. The thesis points out that the attitude to education and professional training contributes not only to the humanization of prisons but it is also the main tool for re-integration of the prisoners to the society.</p> <p>The practical part of the thesis is focused on the actual offer of educational and extracurricular activities in prisons. The outputs of survey carried out by convicts show whether and how the prisoners participate in the activities offered and also reflects their preferences to specific education methods with their given reasons.</p>
Klíčová slova v angličtině:	penalty, jail, prison sentence, convicted, education, resocialization
Přílohy vázané v práci:	<p>Dotazník</p> <p>Katalog aktivit</p> <p>Dopis řediteli věznice</p>
Rozsah práce:	70 stran + 10 stran příloh
Jazyk práce:	Čeština

Obsah

Úvod	3
I. TEORETICKÁ ČÁST	5
1 Vymezení základních pojmů	5
1.1 Penitenciární vzdělávání	5
1.2 Výkon trestu odnětí svobody	6
1.3 Trestní právo	6
1.4 Trestní sankce	7
1.5 Druhy sankcí	8
1.5.1 Trest odnětí svobody	9
1.5.2 Význam trestu odnětí svobody	10
1.5.3 Zařízení pro výkon trestu odnětí svobody	10
2 Historický exkurz do oblasti vzdělávání vězňů	15
2.1 50. – 60. léta 19. století	15
2.2 Období po roce 1948	16
2.3 1965, období poválečného vězeňství	17
2.4 Období po roce 1989	17
2.5 Vězeňský systém v současnosti	18
3 Vzdělávání vězňů	19
3.1 Resocializace	19
3.2 Pojem vzdělávání	20
3.3 Vzdělávání dospělých	21
3.4 Úroveň vzdělanosti osob ve výkonu trestu odnětí svobody	22
3.4.1 Statistické výkazy nejvyššího dosaženého vzdělání osob ve výkonu trestu v českých věznicích	22
3.5 Vzdělávání vězňů v České republice	24
3.5.1 Vzdělávání formou denního studia a kurzů	25
3.5.2 Další vzdělávací aktivity	26

3.5.3	SARPO	26
3.5.4	Analýza pilotního průzkumu hodnotícího nástroje SARPO	30
3.5.5	Komplexní zpráva	31
3.5.6	Programy zacházení	32
3.5.7	Speciální výchovné aktivity	33
3.5.8	Zaměstnávání odsouzených.....	35
	Režie věznice.....	35
	Středisko hospodářské činnosti	36
	Zařazení odsouzených do práce u cizích podnikatelských subjektů	36
	Odměna za práci.....	37
3.6	Specialisté pracující s odsouzenými	38
3.6.1	Vychovatel	39
3.6.2	Speciální pedagog	39
3.6.3	Sociální pracovník.....	40
3.6.4	Sociolog.....	40
3.6.5	Psycholog	40
3.6.6	Vychovatel terapeut.....	41
II.	PRAKTICKÁ ČÁST	43
4	Úvod do praktické části	43
4.1	Hlavní výzkumný cíl	43
4.2	Zvolená výzkumná metoda.....	45
4.3	Charakteristika zkoumaného souboru	46
4.4.	Stanovené hypotézy	47
4.5.	Interpretace výsledků.....	47
4.5.1	Vyhodnocení stanovených hypotéz	61
	Závěr.....	64

Úvod

Jako téma diplomové práce jsem si zvolila problematiku současného společenského dění. Široká veřejnost je aktuálně zneklidněna četnou kriminalitou v zemi a tuto otázku vidí jako jednu ze zásadních. Kriminalita v České republice představuje skutečně významný problém. Společnost má v demokratickém systému obecně danou soustavu možného a dovoleného chování. Jedinci se danými pravidly řídí, ať už je pohnutkou vlastní přesvědčení, vnitřní morální zásady nebo legislativně daná povinnost. V případě že nejsou dodržovány tyto základní normy a hodnoty společnosti, je ohroženo její fungování i samotná její existence.

Je velmi důležité mít vytvořenou vhodnou koncepci, která pomáhá společnosti potírat a odstraňovat odchylky žádoucího chování. Nalézáním stále nových a vhodných opatření a metod k eliminování kriminálního chování je pak obyvatelstvu poskytována možnost bez obav a poklidně žít. Lidské společenství tak cíleně zajišťuje chod společnosti a bezpečnost svých členů. Když se ve společnosti vyskytne zločinné chování, je to důsledkem určitých vlivů. Každá bytost již od svého narození biologicky zraje, duševně uzrává a vyspívá a celý tento proces je úzce spjat se socializací. Každé oslabení či narušení tohoto procesu se zcela jistě podepíše a projeví později v dospělém věku člověka. Velice významné je proto záměrné působení na lidské chování, regulace nežádoucích projevů a vhodné začleňování žádaným způsobem do společnosti. To, že nenastane vhodné a vyžadované začlenění se do společnosti, může způsobit mnoho činitelů.

Může se jednat například o chybnou výchovu, všeobecně závadové rodinné prostředí, existenční nouzi, biologické a psychologické předpoklady, vliv širšího sociálního prostředí, apod. Pachatel zrealizovaného trestného činu ponejvíce jedná pod tlakem těchto faktorů. Pokud selžou základní výchovu zaopatřující instituce jako je rodina, škola, výchovné poradenství a podobně, nastupuje další prostředek tzv. sociální kontroly, a tím je trestní právo vykonávané pomocí formálních instancí tedy orgánů činných v trestním řízení, což je policie, státní zastupitelství a soudy. To působí na jednání lidí a dosahuje žádoucí společenské konformity chování svých členů.¹

Diplomová práce se zaměřuje ve své teoretické části nejprve na vymezení základních a pro následující kapitoly zásadních pojmů. Dále postupuje směrem od úplného počátku historie

¹Kuchta, J. Válková, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha : C.H.Beck, 2005, s.183.

vzdělávání vězňů až po nastínění vězeňství a vězeňského systému současnosti. Nejrozsáhlejší pasáž pak patří hlavnímu tématu práce, tedy jak je uvedeno v názvu, vzdělávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Je zde popsána především možnost nápravy jedince, který byl pravomocně odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a to pomocí odborné práce s ním, kterou zajišťují specialisté z řad zaměstnanců věznic.

Práce nastiňuje průběh výkonu trestu odnětí svobody a dále také poukazuje na to, že není účelem takového typu trestu výhradně prizonizace pachatele, tedy pouhé zabezpečení ochrany obyvatelstva před nežádoucím a nebezpečným jednáním, ale zejména pak snaha o integraci odsouzeného zpět do společnosti a rovněž snížení rizika recidivy pachatele. V tomto kontextu je také zdůrazňován význam vzdělávacích aktivit zabezpečovaných odbornými pracovníky věznic a s nimi spojeného pracovního uplatnění v rámci individuálně nastavených programů zacházení s odsouzenými. Cílem diplomové práce je zmapování všech používaných metod práce s uvězněnými, zjištění jejich vzdělávacích možností a proniknutí do procesu nápravy zločince z důvodu jeho integrace zpět do společnosti.

Část praktická pak poukazuje na to, že trávení volného času smysluplným způsobem je pro vězněné zcela zásadní. Programy zacházení, sestavovány na míru každému jedinci, jsou jedinečným nástrojem pro proces resocializace, tedy nápravy a převýchovy trestanců. To je jádrem a podstatou současného pojetí věznění. Pomocí kvantitativního sběru dat – dotazníkovým šetřením, je charakterizována zkoumaná skupina odsouzených mužů, zařazených k výkonu trestu do Věznice Stráž pod Ralskem. Na základě zjištěných informací je vyložen jejich pohled na smysluplnost nabízených a poskytovaných programů a názor na to, jaký v nich spatřují význam. Zvolenou výzkumnou metodou je utvořena konkrétní představa o tom, jakým aktivitám dávají trestanci přednost a proč tomu tak je. Zároveň je zkoumána motivace jejich zapojování se do určité činnosti. Mimo jiné prostřednictvím tohoto výzkumného šetření byly získány poznatky o tom, jaké je rodinné zázemí dotazovaných odsouzených, z jakých poměrů pocházejí. Pravděpodobnost, že osoby s kvalitním rodinným a sociálním zázemím se snáze adaptují a raději zapojují do vzdělávacích i pracovních aktivit je v tomto případě velice vysoká.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Vymezení základních pojmů

Ještě před tím, než se dostaneme k jádru a hlavnímu tématu práce, bude v následující pasáži uvedeno a vysvětleno několik základních pojmů a oblastí, které s tématem úzce souvisí a v této práci se budou vyskytovat.

1.1 Penitenciární vzdělávání

Právo na vzdělávání je v České republice ústavně zaručeno a zakotveno v čl. 33 Listiny základních práv a svobod. V případě výkonu trestu odnětí svobody jsou však odsouzení povinni podrobit se omezením některých práv a svobod, jak je uvedeno v § 27 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Mezi ně však nepatří právo na vzdělání. Dle Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. 12/1989 je výchova a vzdělávání ve věznicích důležitým prostředkem při práci s odsouzeným. Přispívá totiž nejen k humanizaci vězeňství, ale je i hlavním nástrojem k umožnění opětovného zařazení vězně do společnosti. Proto mají mít všichni vězni přístup ke vzdělání a odborné výchově.

Pojem penitenciární znamená péči o vězně. Směřuje tedy konkrétně na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody. Pracovníci vězeňské služby svým odborným přístupem napomáhají a přispívají k výchovnému efektu trestu a úspěšnému navrácení osob do společnosti.

Díky neustálému prohlubování poznatků o věznění pachatelů trestných došlo ke zrodu nové samostatné vědní disciplíny, penologie. Jedná se o vědu o trestu a trestání, která se věnuje zkoumání účinků výkonu trestu na odsouzené a zvláštní pozornost věnuje trestu odnětí svobody. V současné době je stále předmětem hledání co nejúčinnější penologický systém, jehož prostřednictvím by se výkonem trestu dosáhlo potřebné převýchovy odsouzeného. Jako každý takový systém, i ten penologický využívá určitých postupů zacházení, v tomto případě se zločincem.²

²Kuchta, J., Válková, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha : C.H.Beck, 2005, s. 198.

1.2 Výkon trestu odnětí svobody

Výkon trestu odnětí svobody ve věznicích a ve zvláštních odděleních vazebních věznic je upraven zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Dle ustanovení § 1 tohoto zákona je účelem tohoto trestu působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páčání trestné činnosti. Horní hranice trestu odnětí svobody je v České republice stanovena na dvacet let. Pouze v případě uložení výjimečného trestu je možné uložit trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let, popř. až na doživotí.

1.3 Trestní právo

Ochranu základních práv a těch nejdůležitějších hodnot naší společnosti lidem zaručuje hned několik právních norem. V první řadě Ústava (zákon č. 1/1993 Sb.). Základní postavení v systému právního řádu České republiky má ústavní právo, které upravuje zejména státní zřízení a základní práva a svobody občanů, jakož i některé základní zásady, které se projevují v trestním právu. Také Listina základních práv a svobod (zákon č. 2/1993 Sb.) je součástí ústavního pořádku České republiky a upravuje některé základní zásady trestního práva.

Trestní právo pak zaručuje ochranu základním právům a svobodám fyzických osob, právem chráněným zájmům právnických osob, ale i zájmům společnosti a ústavnímu zřízení České republiky a také konkretizuje zákonná omezení základních práv a svobod a vymezuje možnosti a hranice zásahu do nich.³

Trestní právo je odvětvím veřejného práva a součástí právního řádu České republiky. Pro veřejné právo je charakteristické, že stát nebo jiný orgán veřejné moci vstupuje vůči druhému subjektu v pozici nositele autoritativně vykonávané svrchované veřejné moci, má tedy vůči němu nadřízené postavení. Pro veřejné právo je příznačná kogentní povaha právních norem a subordinace, tedy jejich vzájemná nadřízenost a podřízenost. Jakmile se veřejné, tedy trestní právo, uplatňuje, rozhoduje orgán veřejné moci autoritativně o právech a povinnostech

³ Gerloch, A. *Teorie práva. 1. vydání*. Dobrá Voda : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2000, s. 81

podřízeného subjektu přesně upraveným způsobem. Platí zde zásada, že orgány veřejné moci jsou trestním právem omezeny, neboť mohou svou rozhodovací pravomoc uplatnit vždy jen v zákonných mezích. Při uplatňování trestního práva je posuzováno jednání jedince jen v mezích zákona včetně toho, aby byl stíhán a následně souzen podle obecně platících trestněprávních předpisů. Trestněprávní vztahy jsou typické tím, že je zde typická jednostranná rozhodovací pravomoc orgánů veřejné moci, kdy práva a povinnosti pro subjekt, o jehož právech a povinnostech je rozhodováno, vzniknout i proti jeho vůli.⁴

Trestní právo poskytuje ochranu nejdůležitějších hodnot naší společnosti. Chráněné jsou zejména práva a oprávněné zájmy fyzických osob, právnických osob a dalších subjektů, jakož i právem chráněné zájmy společnosti a státu, včetně ústavního zřízení České republiky. Chrání před trestnými činy, a to tak, že vymezuje co je trestný čin, stanoví podmínky trestní odpovědnosti, druhy trestních sankcí, způsob jejich ukládání, výkonu i zániku jejich výkonu. Trestněprávní řešení je však nutno považovat za nejzazší řešení, pokud nepostačují prostředky jiných právních odvětví.⁵

Funkce trestního práva je ochranná, regulativní a preventivně-represivní. Zásadní funkcí trestního práva je ochrana společnosti před kriminalitou. Významně přispívá k udržení kriminality v určitých hranicích a podle možností i jejímu postupnému omezování. Zároveň však musí být utvářeno v souladu s demokratickými, společensko-politickými, kriminologickými a právními idejemi.⁶

1.4 Trestní sankce

Z povahy trestního práva plyne, že k ochraně právních hodnot a zájmů jsou určeny trestní sankce. Jedná se o formu reakce na porušení práva a o způsob, jak pachateli zabránit v páchání dalších trestných činů. U ostatních členů společnosti se tím posiluje důvěra v patřičnou účinnost právních norem. Uplatňování trestních sankcí musí být v souladu s požadavky humanismu a ekonomie trestní hrozby. Trestní sankce mají důležitou úlohu při utváření právního pořádku ve společnosti, ale představují jen jeden z mnoha nástrojů systému

⁴Gerloch, A. *Teorie práva. 1. vydání*. Dobrá Voda : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2000, s. 81

⁵Kratochvíl, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Brno : Masarykova univerzita, 2003, s. 9,10

⁶Novotný, O., Dolenský, A., Jelínek, J., Vanduchová, M., *Trestní právo hmotné. 1. Obecná část*. Praha : CODEX Nakladatelství Hugo Grotius, a. s., 1992, s. 14

sociální kontroly. Sankční prostředky vytváří podmínky pro zapojení do procesu resocializace odsouzeného. Nápravy lze však dosáhnout jen tehdy, pokud si pachatel v důsledku působení trestu uvědomí škodlivost páchání trestné činnosti, dokáže změnit své negativní postoje k hodnotám chráněným trestním zákonem a v budoucnu respektovat platný právní řád.⁷

Nápravné zacházení s pachatelem představuje velmi složitou problematiku, v níž jde o překonání kriminogenních deformací tkvících v osobnosti pachatele. Většinou nestačí pouhé represivní působení, je také nutno rozvíjet pozitivní prvky pachatelovy osobnosti, posilovat jeho pozitivní vlastnosti, zvyky, návyky, usměrňovat jej, či podporovat jeho zájmy. Pro dosažení pozitivních výsledků je důležité vnímat pachatele nejen jako objekt nápravného zacházení, ale dosáhnout také jeho aktivní účasti na tomto procesu, což ovšem není možné bez respektování pachatelovy osobnosti.⁸

1.5 Druhy sankcí

Trestní právo obsahuje právo státu, aby za činy, které jsou v trestním zákoníku označeny za trestné, ukládal v trestním řízení prostřednictvím příslušných soudů trestní sankce. Jejich uložením je pachateli trestného činu působena určitá újma a zároveň je tím vysloven společenský odsudek trestného činu a jeho pachatele ze strany státu i společnosti. Je důležité, s jakou odezvou se trest setká u poškozeného a jeho okolí, zda jim přinese uspokojení a přispěje k uklidnění narušených společenských vztahů.⁹

Při rozhodování o druhu a výměře trestu musí soud vybrat a vyměřit trest tak, aby odpovídal individuálním zvláštnostem spáchaného trestného činu, tedy jeho povaze a závažnosti. Zvláštnosti povahy a závažnosti daného trestného činu je třeba posoudit z hlediska pohnutek pachatele, záměrů a cílů, míry zavinění, způsobu provedení trestného činu, jeho následků, okolností činu i podle společenské situace.¹⁰ Dle ustanovení § 39 zákona č. 40/2009, trestní zákoník, se při stanovování druhu trestu přihlíží k závažnosti spáchaného trestného činu,

⁷Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání.* Praha : C. H. Beck, 2009, s. 407

⁸Novotný, O., Vanduchová, M. a kol. *Trestní právo hmotné. I. Obecná část. 5. přepracované vydání.* Praha : ASPI, 2007, s. 35

⁹Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání.* Praha : C. H. Beck, 2009, s. 437

¹⁰ Tamtéž

k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele. Jedná se o okolnosti, které charakterizují jeho osobnost. Tentýž trest totiž může působit na různé pachatele odlišně.

Trestními sankcemi jsou dle § 36 zákona č. 40/2009, trestní zákoník, tresty a ochranná opatření. Ochranná opatření jsou opatření výlučně preventivní povahy. Jejich výkon je podobně jako u trestů spojen se zásahem do ústavou zaručených práv a svobod, jedná se o ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a ochranná výchova (§ 98 zákona č. 40/2009, trestní zákoník). Funkční složkou sloužící k dosažení jejich účelu není působení újmy, ale léčení, výchova, zajištění či v případě zabránění věci jejich zneškodnění. Na rozdíl od trestů újma ochrannými opatřeními působená není zamýšlenou složkou, nýbrž jen nevyhnutelným účinkem.¹¹

Za spáchané trestné činy pak může soud dle § 52 zákona č. 40/2009, trestní zákoník, uložit tyto druhy trestů: odnětí svobody, domácí vězení, obecně prospěšné práce, propadnutí majetku, peněžitý trest, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, zákaz činnosti, zákaz pobytu, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání, ztrátu vojenské hodnosti a vyhoštění.

Prvně jmenovaným trestem, tedy trestem odnětí svobody, se vzhledem ke zvolenému tématu budu v této chvíli podrobněji zabývat.

1.5.1 Trest odnětí svobody

Odsouzenému má být uložením trestu odnětí svobody zabráněno, aby se dopouštěl dalšího protiprávního jednání. Respektive je mu pokračování v takovém jednání technicky znemožněno. Souběžně však je během omezení jeho svobody využíváno prostředků k docílení jeho žádoucího chování. Na zločince je různými nástroji cílevědomě a komplexně působeno tak, aby došlo k jeho nápravě.

Výkon trestu odnětí svobody ve věznicích a ve zvláštních odděleních vazebních věznic je upraven zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Dle ustanovení § 1 tohoto zákona je účelem tohoto trestu působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páčání trestné činnosti. Horní hranice trestu odnětí svobody je v České republice stanovena na dvacet let.

¹¹ Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník I.* § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 418

Pouze v případě uložení výjimečného trestu je možné uložit trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let, popř. až na doživotí.

1.5.2 Význam trestu odnětí svobody

Soud, který člověka odsoudí za spáchaný trestný čin, spoléhá na výkon trestu odnětí svobody a předpokládá, že tento pobyt v jím určeném typu věznice (dle závažnosti dělíme na Dohled - A, Dozor - B, Ostraha - C, Zvýšená ostraha - D) docílí určité nápravy jedince. Při pouhém uvěznění a takzvaném odsezení si uloženého trestu však nemůže k žádnému samovolnému zlepšení dojít. Je potřeba s člověkem určitým způsobem během jeho uvěznění pracovat.

Hlavním posláním a účelem výkonu tohoto druhu trestu je především ochrana společnosti. Trest odnětí svobody zabrání pachateli, aby po soudem určenou dobu ohrožoval ostatní spoluobčany, nebo v trestné činnosti pokračoval. Jak je ale všeobecně známo, mnoho jedinců se k trestné činnosti vrací i po propuštění a problém ochrany společnosti se stává znovu aktuálním.

Aby byl tento jev, tedy recidiva pachatele trestné činnosti, co nejvíce minimalizován, je zapotřebí využít všech v současnosti dostupných metod a nástrojů. Je nutné si uvědomit, že pouhý pobyt trestance ve věznici není samospásný. Je nezbytné takové odborné zacházení, které pomůže odhalit příčiny trestného činu a ideálně je v konečném důsledku také odstranit. Stejně tak je důležité usilovat o porozumění problémového chování v sociálním kontextu, změnu tohoto chování a opětovné začlenění pachatele do společnosti.

Vězeňský systém má tedy dvojí charakter. Na jedné straně chrání společnost před kriminálním chováním, na straně druhé je nedílnou součástí systému sociální péče, protože usiluje o společenskou rehabilitaci sociálně selhavších jednotlivců. Činnost vězeňského systému je třeba vést tak, aby byly obě perspektivy, tedy represe a resocializace, zachovány a současně naplňovány.

1.5.3 Zařízení pro výkon trestu odnětí svobody

Vězeňská zařízení jsou státní instituce, kam jsou umísťováni lidé, kteří určitým způsobem překročili státem daný a závazný právní rámec možného a dovoleného chování, čímž se tedy

dopustili protiprávního jednání. Tito lidé jsou pak zařazeni do vazební věznice, kde se na ně pohlíží jako na nevinné, a to až do jejich pravomocného odsouzení. V případě takového odsouzení jsou poté přeřazeni do věznice, určené pro výkon trestu odnětí svobody. Existují také speciální typy vězeňských zařízení, detenční ústavy, kde jsou lidé umístováni v případě, že trpí nějakou psychickou poruchou, nebo v případě závažného zdravotního stavu mohou být zařazeni do věznice disponující vězeňskou nemocnicí. Věznice zabezpečují, aby trest odnětí svobody plnil svůj účel a byl vykonáván v souladu s právními předpisy.

V České republice je v současné době 10 vazebních věznic a 25 věznic pro výkon trestu odnětí svobody. Jejich ostrahu a správu provádí Vězeňská služba České republiky. Instrukce, která zajišťuje výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody a výkon zabezpečovací detence se nazývá Vězeňská služba ČR. Jedná se o ozbrojený bezpečnostní sbor, správní úřad a účetní jednotku působící na území České republiky, kterou řídí generální ředitel Vězeňské služby.¹²

1/ Vazební věznice:

Vazební věznice a ÚVZD Brno
Vazební věznice České Budějovice
Vazební věznice Hradec Králové
Vazební věznice Liberec
Vazební věznice Litoměřice
Vazební věznice Olomouc
Vazební věznice Ostrava
Vazební věznice Praha Pankrác
Vazební věznice Praha Ruzyně
Vazební věznice Teplice

¹² <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>

2/ Věznice pro výkon trestu:

Věznice Bělušice	Věznice Břeclav
Věznice Heřmanice	Věznice Horní Slavkov
Věznice Jiřice	Věznice Karviná
Věznice Kuřim	Věznice Kynšperk nad Ohří
Věznice Mírov	Věznice Nové Sedlo
Věznice Odolov	Věznice a ÚVZD Opava
Věznice Oráčov	Věznice Ostrov nad Ohří
Věznice Pardubice	Věznice Plzeň
Věznice Příbram	Věznice Rapotice
Věznice Rýnovice	Věznice Stráž pod Ralskem
Věznice Světlá nad Sázavou	Věznice Valdice
Věznice Všehrady	Věznice Vinařice
Věznice Znojmo	

13

¹³ <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>

Zdroj: <http://www.vscr.cz/oj/>

Zde je přehledná tabulka, která ukazuje, jaký je počet odsouzených v jednotlivých typech věznic v České republice k 6. březnu 2016

Obvinění - výkon vazby		
	muži	ženy
Dospělí	1 792	151
Mladiství	23	151
Celkem	1 968	

Odsouzení - výkon trestu		
	muži	ženy
Dospělí	18 101	1 347
mladiství	86	2
Celkem	19 536	

Chovanci - detenční ústav		
	muži	ženy
Opava	33	0
Brno	21	5
Celkem	59	

Zdroj: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>

Shrnutí

V první kapitole jsou uvedeny, popsány a vysvětleny základní pojmy, které souvisejí s danou problematikou. Primárně jsou vyloženy pojmy objevující se v názvu práce, tedy penitenciární vzdělávání a výkon trestu odnětí svobody. Dále jsou charakterizovány další oblasti úzce související s daným tématem, které se prací budou prolínat.

2 Historický exkurz do oblasti vzdělávání vězňů

Na rozdíl od současnosti, v dobách minulých je zaznamenávána vysoká míra zločinnosti zejména v dobách válek či revolucí, po rozpadu zaběhlých sociálních a politických systémů. V minulosti byl lidský život zločinců či žebráků, kteří páchali trestnou činnost, bezvýznamný, z tohoto důvodu bylo ponejvíce přistupováno k udílení trestu smrti. Ve starověku a středověku vládnoucím vrstvám příliš nezáleželo na životech či zdraví odsouzených. Pro systém byly popravy ekonomicky nejvýhodnější variantou. Od konce 16. století se datují první pokusy využívat práce vězňů k jejich převýchově, v polovině 18. století se začíná uplatňovat názor, že práce, kterou vězeň vykonává, by měla být využita k úhradě na náklady pobytu ve vězení a měla by se stát součástí převýchovy odsouzeného.¹⁴

2.1 50. – 60. léta 19. století

Počátky vězeňského školství u nás sahají do dob rakouského mocnářství. Za průkopníka v této oblasti bývá považován páter František Josef Řezáč, kooperátor duchovní služby Svatováclavské trestnice v Praze a pedagogicky nadaný kněz, který věřil v moc výchovy a vzdělání. F. J. Řezáč se zamýšlel také nad příčinami zločinnosti, za které považoval jednak nízký stupeň vzdělanosti, a také poměry rodinné, občanské, státní a církevní.

V 50. a 60. letech 19. století vznikl v souvislosti se zestátněním vězeňství na svou dobu moderní penitenciární systém, založený na třídění vězňů, jejich zaměstnávání a také vzdělávání.¹⁵

Školní vzdělávání bylo povinné pro mladé trestance ve věku 14 až 21 let a pro negramotné či pologramotné do 35 let věku. Vězeňské školní třídy měly obvykle dvě oddělení, pro mladistvé a ostatní trestance s pododdělením českým a německým. První třídu navštěvovali negramotní trestanci, druhá třída se zřizovala pro obnovení a rozšíření základních vědomostí. Vyučovány byly předměty obecné školy doplněné o kreslení, hudbu a národní hospodářství. Československá republika převzala ze zaniklé monarchie systém věznic a trestnic stejně jako

¹⁴ UHLÍK, J. *Historie věznění a vězeňství v Čechách*, Praha 2006, s. 222.

¹⁵ KÝR, A. *Nástin historického vývoje odborného vzdělávání vězeňského personálu do roku 1989*, In: *Historická penologie* č. 2/2004, Praha 2004, s. 3

tradici vzdělávání odsouzených. Trestanci společné vazby a samovazby byli vzdělávání odděleně. Vedle elementárního vyučování směřujícího k doplnění znalostí základní školy, existoval i vyšší stupeň, zaměřený na získání praktických dovedností v určitém oboru. V pokračovacích školách učňovských se řídili osnovami platnými pro veřejné učňovské školy. Cíleněji se přistupovalo k problematice mladistvých. Po ukončení povinné školní docházky mohli absolvovat celou řadu odborných kurzů a v polepšovnicích se už v této době nabízela mladistvým delikventům šance získat výuční list bez udání místa, kde byl vystaven.¹⁶

Právě důraz na práci s mladistvými a mladými vězni, ne příliš dotčenými kriminálním prostředím, představuje trvalý odkaz prvorepublikového vězeňství dneška. Výchovná činnost se v této době neomezovala jen na školní vyučování, ale její nedílnou součástí byla mravní osvěta ve formě různých vzdělávacích přednášek a nedělní bohoslužby. Vězeňská duchovenská služba fungovala i v dobách nacistické okupace a církev musela svou činnost mezi vězňenými osobami ukončit až počátkem 50. let 20. století. Ještě několik let po skončení významného válečného konfliktu v lidských dějinách se v zacházení s odsouzenými setkáváme s metodami, známými z předchozích desetiletí. Výchovné a vzdělávací působení obstarávali nadále ústavní učitelé a duchovní.¹⁷

2.2 Období po roce 1948

Pronikavá změna v zacházení s odsouzenými nastupuje v roce 1948, kdy na místo účasti na školním vyučování nebo nedělních bohoslužbách, nastupuje osvětová výchovná činnost prováděná instruktory. Ti převzali dosavadní roli učitelů. Vedle politických a odborných přednášek bylo do výchovné a vzdělávací činnosti zahrnuto pořádání zájmových kroužků, promítání filmů a poslech rozhlasu.¹⁸ Vzdělávání odsouzených se v průběhu 60. let stává nedílnou součástí programů zacházení.

Nový vězeňský řád z roku 1951 pak stanovil důraz na pracovní činnost vězňů, což byla nejdůležitější aktivita ve výchovně vzdělávací činnosti a výchozí bod pro pozitivní působení na morální vlastnosti odsouzených. Zároveň se jednalo o snadný zdroj příjmů pro rozpočty

¹⁶ UHLÍK, J. *Historie věznění a vězeňství v Čechách*, Praha 2006, s. 222.

¹⁷NA Praha, f. S SNV, kart. 5, Vězeňství před rokem 1945 a nyní.

¹⁸tamtéž

jednotlivých věznic. V této době nastává postupný odklon od čistě represivního pojetí výkonu trestu k pojetí zaměřenému na komplexnější nápravu a výchovu odsouzených.¹⁹

2.3 1965, období poválečného vězeňství

Již zákon č. 59/1965 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody, považovaný za důležitý mezník v dějinách československého poválečného vězeňství, kladl velký důraz na výchovnou funkci trestu a připouští také nově možnost získat ve výkonu trestu odnětí svobody základní, střední nebo úplné střední odborné vzdělání.²⁰ Tvůrci koncepce našeho vězeňství si v této době rovněž uvědomovali, že pro nápravu odsouzených je naprosto nezbytná propracovaná diferenciací vězňů podle závažnosti a druhu provinění. Dochází k rozdělení vězňů do nápravně výchovných skupin.

Koncem 70. a začátkem 80. let 20. století pociťovaly podniky zaměstnávající nejvíce odsouzených stále častěji nedostatek kvalifikovaných pracovníků, a tak nastala doba pro radikálnější řešení. Navíc stále neexistovala řádná školská instituce, která by poskytla odsouzeným vzdělání podložené vydáním vysvědčení. Byla tedy zřízena střední odborná učiliště a zvláštní odborná učiliště, která umožňovala odsouzeným získat odbornou kvalifikaci. Tato učiliště se organizačně členila na ředitelství a místní odloučená pracoviště. První odloučená pracoviště zahájila svou činnost v NVÚ Rýnovice, Pardubice, Libkovic, Opava a Plzeň. O něco později se podařilo zahájit výuky také ve Vinařicích a Valdicích.²¹

2.4 Období po roce 1989

Listopad roku 1989 znamenal pro československé vězeňství počátek velkých změn. Hektická doba si vyžadovala především zklidnit situaci ve věznicích a až poté bylo možné promýšlet nové formy způsobů zacházení. Ostatně rozsáhlá amnestie prezidenta Václava Havla natolik snížila počet osob ve výkonu trestu, že po určitou dobu nebylo koho vyučovat. Hlavní obrysy

¹⁹ BAJCURA, L. *Nástin periodizace dějin vězeňství v českých zemích v letech 1945-1969*, In: České vězeňství 2-3/1999, Praha 1999, s. 7.

²⁰ Zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, § 31.

²¹ VÁŇA, M. *Střední odborné učiliště, učiliště a odborné učiliště Vězeňské služby České republiky 1983-1998*, příloha časopisu České vězeňství 3-4/1998, Praha 1998, s. 4.

reformy českého vězeňství se zrodily v roce 1992. Zahrnovaly i nové koncepce pro oblast vzdělávání odsouzených. Vycházely z Evropských vězeňských pravidel a současně ze zkušeností ve vyspělých západních zemích.²²

Se zřetelem na výše popsané historické epochy lze konstatovat, že vzdělávání osob ve výkonu trestu prošlo od roku 1853, kdy bylo ve Svatováclavské trestnici poprvé zavedeno povinné vyučování pro mladistvé trestance, mnohými zvraty. Výsledkem je snaha co nejvíce pomoci odsouzenému na cestě zpět do všedního života. A k tomuto má pomoci vězeňské školství.

2.5 Vězeňský systém v současnosti

Historický odkaz pro vězeňství dnešní doby je zřejmý. Hlavním posláním a účelem výkonu trestu odnětí svobody je nejen ochrana společnosti od nebezpečného či nežádoucího jednání, ale zároveň resocializace odsouzeného. Významným prvkem a nedílnou součástí resocializace a reedukace je péče o odsouzené v podobě vzdělávání v době jejich pobytu ve věznicích. Tímto se podrobněji zabývá následující kapitola.

Shrnutí

Ve druhé kapitole je nastíněn historický vývoj práce s vězni, od automatického udílení trestu smrti v dobách minulých až po vězeňský systém současnosti, který jednoznačně poukazuje na nutnost humanizace vězeňství a odborné zacházení s odsouzenými z důvodu jejich opětovného začlenění do společnosti.

²² VÁŇA, M. *Střední odborné učiliště, učiliště a odborné učiliště Vězeňské služby České republiky 1983-1998*, příloha časopisu *České vězeňství* 3-4/1998, Praha 1998, s. 8.

3 Vzdělávání vězňů

Celoživotní učení každého jednotlivce je nutnou podmínkou patřičného fungování společnosti. Je velice důležité, aby každý člověk chápal, že průběžné vzdělávání pro něj znamená nejen udržení vlastní pracovní schopnost v dobré kondici, ale také přežití ve stále se měnícím světě kolem nás. Vytvoření vzdělávacího a pracovního plánu ve věznici je proto jedním z výchozích bodů jak zabezpečit snazší začlenění propuštěného zpátky do společnosti.

3.1 Resocializace

Proces, při kterém je jedinec ve vězení odnaučován doposud naučeným společensky neakceptovatelným hodnotám, postojům a zároveň je toto nahrazeno novými, které jsou majoritní společností považovány za konformní, se nazývá resocializace.

*Resocializace je charakterizována rozpadem dosud přijímaných hodnot a vzorců jednání, po němž následuje přijetí radikálně nových, radikálně odlišných. Jedním typem okolností, za kterých k tomu může dojít, je vstup jedince na půdu instituce omezující osobní svobodu, psychiatrické léčebny, vězení, kde je oddělen od vnějšího světa a vystaven tvrdému tlaku nových zákazů a příkazů. Za extrémně stresujících okolností mohou být změny postoje a osobnosti jedince velmi dramatické.*²³

Do výkonu trestu odnětí svobody jsou právě umisťováni pachatelé trestné činnosti, u kterých došlo v začlenění do společnosti k chybě a oni tak přejali nevhodné vzorce chování. Dle Muchy je resocializace ve vězeňské praxi komplexní a značně složitý proces nápravy, převýchovy i změny vadné socializace člověka. Má vést k připravenosti propuštěného vězně k plnění běžných sociálních, což znamená žít se vlastní prací, starat se o sebe a jiné, nevrátit se do původní kriminální skupiny, být připraven zvládat životní situace po propuštění z věznice. Na resocializaci ve vězeňském prostředí se u odsouzených podílejí speciální pracovníci věznice, zejména vychovatelé. Více o těchto pracovnících se nachází v této kapitole v bodě 3.6 a násl.

²³MUCHA, I. *Sociologie : základní texty*. 3. vyd. Jesenice u Prahy : Tiskárna a vydavatelství 999, 2007. 302 s. ISBN 978-80-86391-26-7. s. 153

Pokud budeme vycházet z předpokladu, že každý pachatel trestného činu má určitý důvod či motiv k jeho spáchání, pak je možné tyto faktory pomocí speciálních pracovníků věznic nejprve odhalit a poté je změnit. Tím dochází k nápravě zločince a jeho integrace do společnosti po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.²⁴

3.2 Pojem vzdělávání

Součástí resocializace jedinců v zařízeních pro výkon trestu odnětí svobody je jejich vzdělávání. Vzdělávání obecně je ve společnosti kladně hodnoceno. Vzdělaný, inteligentní a kultivovaný člověk je ve společnosti žádán, protože je pro ni přínosem. Do systému vzdělávání řadíme nejen tradiční vzdělávání akademické, které člověk získává během studia na základní, střední či vysoké škole, ale veškeré vzdělávací aktivity a jakoukoliv situaci, při níž probíhá nějaký edukační proces. Vzdělávání může být řízeno organizovaně z vnějšku nějakým vzdělavatelem nebo si je člověk určuje sám - sebevzděláváním, či sebeřízeným učením. Různorodému učení se věnuje mnoho institucí, tedy i nestátních. Poskytují jej v mnoha formách, jako například v podobě rekvalifikace, e-learningu, zájmového vzdělávání. Pomocí vzdělávacího procesu si osvojujeme vědomosti, dovednosti, postoje, hodnoty, normy.

Celoživotní proces, jakým právě vzdělávání je, v podstatě začíná bezprostředně po narození člověka. Učení, jakož nezbytná složka vzdělávání, je od rodičů na dítě systematicky přenášeno a to za účelem vštěpování zkušeností, návyků, znalostí, ale také hodnot. Tento přenos z rodiče na dítě je přípravou pro plnohodnotné začlenění do společnosti. Nicméně těžiště vzdělávání je položeno na vzdělávacích institucích.

Z obecné pedagogiky je vzdělávání chápáno jako záměrný proces osvojování poznatků, dovedností a postojů, který je zpravidla realizovaný formou školní výuky.²⁵

Lze konstatovat, že vzdělávací model je pravidla realizovaný formou výuky. Aby vzdělávání bylo úspěšné, je nutné, aby na samotnou výuku navazovalo učení vzdělávaného, tímto dochází k vzájemné interakci mezi vyučováním vzdělavatele a učením vzdělávaného, jejímž hlavním cílem je přenos poznatků, činností, dovedností, kompetencí, vědomostí a návyků.

²⁴ MEZNÍK, J., KALVODOVÁ, V., KUČHTA, J. *Základy penologie*. 1. vyd. Masarykova univerzita : Brno, 1995. 75 s. ISBN 80-210-1248-X. s. 7.

²⁵ PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 269 s. ISBN 80-7178-399-4.

Vzdělávání lze rozdělit na vzdělávání formální, neformální a informální. Formální vzdělávání je realizováno ve školských institucích a má jasně definovaný obsah, cíl, ale také systém hodnocení žáků. Výsledkem formálního vzdělávání je stupeň vzdělání, který začíná absolvováním primárního vzdělání, tedy absolvování povinné základní devítileté školní docházky. Této školní docházce může předcházet předškolní vzdělání, které je organizováno mateřskými školami. Na základní, tedy primární vzdělání, navazuje sekundární vzdělání, které je organizováno středními školami a je určeno pro žáky od 15 do 18 let. Zde se můžeme setkat se středním vzděláním s výučním listem, toto vzdělání poskytují střední odborná učiliště prostřednictvím učebních oborů. Ucelené střední vzdělání naopak poskytují střední školy, doba studia je 4letá a studium je zakončeno maturitní zkouškou a absolventovi je vydáno maturitní vysvědčení. Toto vysvědčení zároveň studentům slouží jako základní předpoklad pro absolvování terciárního vzdělání. Terciární vzdělání umožňuje studentům dále zvyšovat svou kvalifikaci v rámci studia na vysokých školách popřípadě též na vyšších odborných školách.

Neformální vzdělávání je realizováno mimo formální vzdělávací systém, proto výstupem tohoto vzdělávání není stupeň vzdělání. Neformální vzdělávání je zpravidla uskutečňováno podniky, institucemi zaměřenými pro vzdělávání dospělých, ale také nestátními neziskovými organizacemi apod. Neformální nabízí účastníkům další rozvoj jejich hodnot, kompetencí, dovedností a také znalostí. Mezi typické neformální vzdělávání lze zařadit kurzy zabývající se počítačovou či jazykovou gramotností. Absolventi takového vzdělávání zpravidla získají po absolvování certifikát.

Informální vzdělávání není organizované žádnou institucí. Cílem tohoto typu vzdělávání je však také osvojení či získání dovedností, zkušeností a kompetencí. Informální vzdělávání probíhá zpravidla dle konkrétního zájmu vzdělávaného prostřednictvím televize, internetu a tištěných médií.

3.3 Vzdělávání dospělých

Každý by měl mít zájem neustále doplňovat své znalosti, dovednosti a rozšiřovat své schopnosti. To platí jak pro děti, tak pro dospělé. Vzdělání je základním kamenem a odrazovým můstkem k naplňování svých vlastních potřeb a cílů. Formy vzdělávání dospělých jsou mnohem bohatší než ve školském systému určeném dětské populaci. Přednášky, kurzy,

semináře, konzultace, exkurze, stáže, porady, konference, workshopy, korespondenční studium, distanční studium, to vše skýtá dospělým zajímavé a netradiční možnosti vzdělávání.

Kvalita vzdělání ovlivňuje kvalifikační strukturu obyvatelstva, a tím i její ekonomický a kulturní potenciál. Zvyšování vzdělanosti pomáhá jedincům uplatnit se v co nejvyšší míře na pracovním trhu. Tento faktor také bývá nejsilnější pohnutkou ke zvyšování kvalifikace a odbornosti vzděláváním se. Motivací dospělého člověka ke vzdělávání může být tedy profesní růst, nějaký společenský prospěch, společenské kontakty, poznávání nového, únik od všednosti a podobně.

3.4 Úroveň vzdělanosti osob ve výkonu trestu odnětí svobody

Nejprve se zaměříme na to, jak to vypadá s úrovní vzdělanosti u osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Pokud budeme srovnávat výši dosaženého vzdělání osob ve výkonu trestu dříve a dnes, musíme vycházet ze skutečností, že dříve v českých věznicích výrazně převládaly osoby se základním vzděláním a vyučené bez maturity (výjimku tvořili tzv. političtí vězni). Během uplynulých let však došlo k postupným změnám v rozložení vzdělanosti nejen vězňených osob, ale i populace běžné, tedy mimo zdi vězení.

Vliv na tuto skutečnost má nejen změna morálky naší společnosti s důrazem na ekonomickou úspěšnost, či propagace spotřebního způsobu života, ale také úspěchy při odhalování a trestání sofistikovaněji páchaných trestných činů. Tlak společnosti vyvíjený na jedince pak vede v některých případech k jejich rozhodnutí rychle a bezpracně zbohatnout za jakoukoli cenu a to i za cenu spáchání trestného činu.

3.4.1 Statistické výkazy nejvyššího dosaženého vzdělání osob ve výkonu trestu v českých věznicích

Údaje o nejvyšším dosaženém vzdělání osob vykonávajících nepodmíněný trest odnětí svobody, zahrnující muže i ženy, lze čerpat z dat uvedených ve Statistické ročence Vězeňské služby ČR (dále jen vězeňská ročenka).

Data o nejvyšším dosaženém vzdělání se však opírají až na výjimky o sdělení odsouzeného při nástupu do věznice a nejsou fakticky podložena, jejich tvrzení bývají často účelové zkreslená. Povinnost odsouzeného doložit své dosažené vzdělání vzniká až při zařazení do

práce v profesi, která vyžaduje specializované vzdělání. Teprve tehdy musí předložit doklad o svém dosaženém vzdělání.

Jaká je tedy v současnosti struktura nejvyššího dosaženého vzdělání odsouzených osob v českých věznicích z pohledu vězeňské statistiky?

Tabulka č. 1

Nejvyšší dosažené vzdělání odsouzených osob k 31. 12. 2014²⁶

Nejvyšší dosažené vzdělání	Muž	Žena	Celkový součet	Celkem v %
nezjištěno (cizinci), neuvedeno	146	8	154	0,94%
zvláštní škola	398	32	430	2,62%
bez základního vzdělání	27	12	39	0,24%
nedokončené základní vzdělání	331	34	365	2,22%
základní vzdělání	6 773	519	7 292	44,37%
vyučení bez maturity	5 983	220	6 203	37,75%
vyučení s maturitou	378	13	391	2,38%
středoškolské vzdělání bez maturity	82	12	94	0,57%
středoškolské všeobecné vzdělání s maturitou	183	36	219	1,33%
středoškolské odborné vzdělání s maturitou	869	100	969	5,90%
vyšší odborné vzdělání	15	6	21	0,13%
vysoškoškolské vzdělání - bakalářské	46	10	56	0,34%
vysoškoškolské vzdělání - magisterské	67	5	72	0,44%
vysoškoškolské vzdělání - inženýr	91	10	101	0,61%
vysoškoškolské vzdělání - doktorské	22	5	27	0,16%
celkový součet	15 411	1 022	16 433	100,00%

²⁶Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky. *Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2014*. č.j. VS 58/007/008/2015-50/SPR/430

3.5 Vzdělávání vězňů v České republice

Jak již bylo uvedeno, hlavním posláním a účelem výkonu trestu odnětí svobody je nejen ochrana společnosti od nebezpečného či nežádoucího jednání, ale zároveň resocializace odsouzeného. Významným prvkem a nedílnou součástí resocializace a reedukace je péče o odsouzené v podobě vzdělávání v době jejich pobytu ve věznicích.

Důraz kladený na vzdělávání ve věznicích, zejména pak na vzdělávání mladých vězňů a vězňů se speciálními potřebami, vychází nejen ze zkušeností pracovníků Vězeňské služby ČR, ale současně je jeho potřeba a význam prezentován Radou Evropy přijatými European Prison Rules 2006 a vydanými Doporučeními Výboru ministrů Rady Evropy č. 12/1989. Teoretická východiska vycházejí ze známých penologických poznatků o podstatě fungování a souvisejících rizicích v uzavřených sociálních zařízeních totalitního typu, mezi něž patří i vězení.

Důležitost vzdělávání ve vězeňském systému, jež představuje širokou škálu aktivit, od výuky negramotných až po vysokoškolské studium, deklaruje Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2025.²⁷ Její koncept podporuje jak formální vzdělávání, jehož výsledkem je doklad o dosaženém vzdělání, tak neformální vzdělávání probíhající v rámci programů zacházení. V odborném vzdělávání by měla být rozšířena nabídka certifikovaných kurzů zakončených zkouškou a umožnit jejich absolventům lepší uplatnění na trhu práce po výkonu trestu odnětí svobody.²⁸ Na koncepci se podílel široký tým cca 50 odborníků z Ministerstva spravedlnosti, Vězeňské služby, Probační a mediační služby, ostatních ministerstev a dalších institucí. Koncepce uvádí, že vzdělání je jednou z hlavních a nejdůležitějších aktivit, kterou vězněná osoba může smysluplně naplnit svůj čas, který nezbytně ve věznici stráví.

Vzdělávání je postaveno na roveň zaměstnávání, může probíhat v pracovní době a v České republice jej zajišťují:

- střední odborná učiliště - školská vzdělávací střediska ve Věznici Heřmanice (ve městě Ostrava), ve Věznici Pardubice, ve Věznici Plzeň, ve Věznici Rýnovice (ve

²⁷Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2025. Praha: Vězeňská služba CR - Generální ředitelství.

²⁸Tamtéž

městě Jablonec nad Nisou), ve Věznici Světlá nad Sázavou, ve Věznici Valdice, ve Věznici Všehrady a ve Věznici Stráž pod Ralskem

- zaměstnanci vězeňské služby
- školy
- jiné subjekty (např. občanská sdružení)

Do vzdělávání jsou zařazeny osoby ve výkonu trestu odnětí svobody uloženém nepodmíněně, jež jsou motivovány a mají předpoklady vzdělávat se. Při výběru odsouzených do procesu vzdělávání se dále zohledňuje jejich věk. Mladiství a osoby blížící se věku mladistvého, kteří se nalézají na začátku své profesní dráhy, jsou preferováni.²⁹ Přístup pedagogických pracovníků je naprosto nestranný a soustředí se především na předávání nových znalostí.

3.5.1 Vzdělávání formou denního studia a kurzů

Odsouzeným, u nichž jsou pro to předpoklady, se obvykle umožní, aby získali vzdělání na základní nebo i střední škole, anebo se zúčastnili dalších forem vzdělávání, které jim umožní získat a zvyšovat si svoji pracovní kvalifikaci.³⁰ Tato oblast se týká především osob mladistvých, osob bez jakékoliv odborné kvalifikace a skupin osob, které by se jen obtížně začlenily zpět do společnosti. Těm jsou poskytovány krátkodobé vzdělávací programy pro méně náročnou integraci po výkonu trestu.

Vězeňská správa tedy musí usilovat o zajištění vzdělání, pokud o něj odsouzený projeví zájem, stejně tak o užitečné práce v dostatečném rozsahu. V rámci podmínek odpovídajících racionálnímu výběru práce, možnostem vězeňské správy a požadavkům na pořádek a disciplínu ve vězeňských ústavech by vězni měli mít možnost si zvolit druh práce, kterou chtějí vykonávat. Organizace a metody práce ve vězeňských ústavech se musí způsobem organizace a metodami co nejvíce podobat obdobné práci ve společnosti mimo vězení, aby se vězni připravili na podmínky normálního života v zaměstnání na svobodě.

Smyslem vzdělávání v době pobytu ve vězení a pracovního zařazení odsouzeného je zejména udržet u něj určité návyky, které si přináší z civilního života, nebo pokud tyto návyky dosud nemá, je u něj vypěstovat tak, aby byl schopen, po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, snazší adaptace na běžné civilní životní podmínky a aby se snažil získávat prostředky na

²⁹ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 104

³⁰Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů, § 34

obživu jinou než kriminální cestou. Vzdělávání a pracovní zařazení rovněž napomáhá získat praktické dovednosti v určitých činnostech, popřípadě získat alespoň nějakou odbornou způsobilost uplatnitelnou v civilním životě.³¹

3.5.2 Další vzdělávací aktivity

Aby bylo možné odsouzenému určit pro něj tu nejvhodnější vzdělávací či pracovní aktivitu, je s ním ihned po nástupu do VTOS určeným způsobem zacházeno. Ze všeho nejdříve je umístěn do nástupního oddělení. Účelem tohoto nástupního oddělení je příprava odsouzeného na výkon trestu odnětí svobody (dále jen VTOS). Je zde seznámen s podmínkami VTOS, se zákony, s řádem a pravidly věznice, je informován o svých právech a povinnostech. Tým specialistů poznává pomocí speciálních technik vlastnosti odsouzeného, psychický, duševní, biologický a sociální stav. Všechny tyto informace jsou důležité pro stanovení vhodného přístupu a vytvoření takových podmínek, které budou splňovat výchovnou funkci.³²

3.5.3 SARPO

Hlavním nástrojem odborného personálu věznice pro práci s odsouzenými je program „Souhrnná Analýza Rizik a Potřeb Odsouzených“ (dále jen SARPO). Do tohoto počítačového programu zadávají odborní pracovníci základní údaje o trestanci. Ty obsahují zejména informace o jeho aktuálním stavu, o spáchané trestné činnosti a o jeho chování a způsobu adaptace. Dokument není veřejně k dispozici, nicméně já jsem měla možnost do systému jak nahlédnout, tak s ním i pracovat. Užívání a postup při práci s tímto nástrojem vychází z „Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 36/2013, kterým se stanoví pravidla pro zpracování komplexní zprávy o odsouzeném prostřednictvím nástroje SARPO.“

System SARPO ze zadávaných údajů pak sestavuje profil trestance. Mezi základní ukazatele patří

³¹ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů, § 34

³² Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., řád výkonu trestu odnětí svobody, § 36 písm. a)

Trestní minulost

Tato část se zaměřuje na chovancovu trestní minulost. Trestní minulost obsahuje informace o protiprávní činnosti, za kterou byl pachatel souzen, kolikrát došlo k odsouzení pachatele, jaké druhy trestů byly využity a kolikrát došlo k selhání pachatele při využití alternativního způsobu trestání. V této části je zjišťováno zejména následující:

Byl trestanec v minulosti soudně trestán? Ano/Ne

Kolikrát byl ve VTOS – počet všech pobytů ve výkonu trestu odnětí svobody kromě toho aktuálního. Stanovuje celkový počet všech záznamů v opisu z evidence Rejstříku trestů.

Celkový počet záznamů v RT – počet všech záznamů v opisu z evidence Rejstříku trestů včetně toho aktuálního; celkový počet podmíněných odsouzení, celkový počet uložených dohledů, přiměřených omezení a povinností v rámci podmíněného odsouzení, celkový počet rozhodnutí o výkonu trestu odnětí svobody nepodmíněně při podmíněném odsouzení.

Podmíněné odsouzení – počet všech podmíněných odkladů trestu odnětí svobody, včetně zrušených jiným trestem, např. při uložení souhrnného nebo společného trestu.

Nepodmíněné odsouzení - počet všech nepodmíněných odsouzení k trestu odnětí svobody, dále počet všech přeměn alternativních trestů na trest odnětí svobody nepodmíněně, včetně výkonů zbytku podmíněných odkladů trestu nebo náhradního trestu.

Obecně prospěšné práce - počet všech uložených trestů obecně prospěšné práce nebo přeměněných na trest obecně prospěšné práce (v případě peněžitého trestu), včetně zrušených jiným trestem (např. při uložení souhrnného nebo společného trestu)

Trest domácího vězení - počet uložených trestů domácího vězení nebo přeměněných na trest domácí vězení (v případech trestů obecně prospěšné práce, peněžitý trest a nepodmíněné odsouzení), včetně zrušených jiným trestem (např. při uložení souhrnného nebo společného trestu).

Peněžitý trest - počet všech uložených peněžitých trestů nebo přeměněných na peněžitý trest (v případě trestu obecně prospěšné práce a trestu domácí vězení), včetně zrušených jiným trestem (např. při uložení souhrnného nebo společného trestu).

Podmíněné propuštění - počet všech podmíněných propuštění z VTOS včetně těch, u kterých soud nařídil výkon zbytku trestu z důvodu selhání, včetně podmíněných propuštění s dohledem, omezením a povinnostmi.

Protiprávní činnost, za kterou byl pachatel poprvé souzen – tato data jsou společně s informacemi o historii spáchané trestné činnosti významná pro vytvoření představy o důležitých rysech kriminálního chování pachatele.

Celková doba věznění (za posledních 5 let) -informace o celkové době věznění slouží k vytvoření jednak představy o rozsahu negativního vlivu prizonizace, kterému byl za sledované období odsouzený vystaven, a jednak představy o době, po kterou byly přirozené kontakty se svým sociálním zázemím a okolím přerušeny.

Věk prvního odsouzení – tento údaj hodnotitel vypočte na základě data nabytí právní moci v pořadí prvního rozsudku (záznamu) v opisu Rejstříku trestů od data narození odsouzeného. Údaj je součástí výpočtu statického rizika a obecně se hodnotí jako významný prediktor budoucího kriminálního chování. Za rizikový faktor se označuje počátek kriminálního chování ve věku mezi 15. a 18. rokem (tzv. juvenilní kriminalita, též delikvence mladistvých).

Výše uvedené informace o věku umožní vytvořit si celkovou představu o délce doby strávené na svobodě, tzn. o intervalu opětovné internace. Zkracující se interval mezi dnem posledního propuštění a dnem nástupu aktuálního věznění negativně působí na schopnost samostatného a bezproblémového začlenění se odsouzeného do společenského života a podporuje tím hlubší sociální exkluzi.

Jiná závažná skutečnost

Tyto informace slouží ke zdůraznění společenské škodlivosti pachatele. Jedná se například o případy, kdy se účastnil na organizované zločinecké skupině nebo o pachatele, který trestný čin spáchal ve prospěch takové skupiny nebo s jejím členem. Dále se pozornost zaměřuje na pachatele, kteří byli odsouzeni za opakující zvlášť závažnou trestnou činnost (tzv. zvlášť nebezpečný recidivista). Tyto důležité informace slouží především pro doplnění kontextu kriminálního chování pachatele nebo jeho osobnosti.

Trestné činy násilné povahy

Zaznamenávají se úmyslné trestné činy, které vyplývají z trestní minulosti. Jedná se o úmyslné trestné činy (provinění) proti životu a zdraví člověka, kde je přítomen prvek násilí. Zachycuje trestné činy násilné povahy vůči člověku, nikoli majetku. Obecně se výskyt násilí považuje za silný prediktor delikventní kariéry.

Sociální faktory

Sociální faktory jsou vymezeny a vnímány jako problémové skutečnosti v širších souvislostech; jednak v rovině vztahů s konkrétními lidmi i ve vztahu společnosti jako celku, které se projevují také v životním stylu odsouzeného.

Zde je možno zadokumentovat neuspokojivé, konfliktní osobní vztahy v sociálním prostředí, problematický vztah k etnickým či sociálním skupinám apod. To vše může být příčinou spáchání trestného činu. Dále je možno zjistit, že spáchání trestného činu bylo v přímém vztahu s životním stylem, kterým odsouzený uspokojuje své potřeby (např. nepracuje, proto krade, opíjí se a páchá násilí apod.)

Další faktory

V oblasti statických faktorů se nachází celá řada protektivně působících okolností. Jako nejsilněji působící byly identifikovány následující

- finance
- zaměstnání, legální zdroj příjmu
- rodina a sociální kontakty
- vzdělání
- aktuální psychický stav
- užívání drog

Výsledná anamnéza odsouzeného pak obsahuje mnoho důležitých údajů, kterým je třeba věnovat pozornost. Závěrečným výstupem zahrnující zjištěné výsledky analýzy rizik a potřeb odsouzeného je tzv. komplexní zpráva. Ta je zásadním podkladem pro vytvoření programu zacházení odsouzeného.

3.5.4 Analýza pilotního průzkumu hodnotícího nástroje SARPO

V pilotním projektu byly výsledky analýzy a validizační studie podrobovány srovnání v souvislosti se sociodemografickými ukazateli. Mezi základní ukazatele lze uvést tyto: pohlaví, věk, vzdělání, rodinný stav.

Pohlaví

Celkově převažují muži, ženy tvoří pouhých 4 %. Rozdíly v podílu osob spadajících do pásma vysokého rizika jsou mezi muži a ženami poměrně malé. V rámci studie bylo u žen zaznamenáno nulové selhání, přestože nízké zastoupení žen oslabuje průkaznost tohoto výsledku, je zcela ve shodě s výsledky kriminologických výzkumů, které potvrzují nižší míru recidivy tohoto pohlaví.

Věk

Ve struktuře respondentů v průzkumu SARPO výrazně převažují lidé do 35 let, nad 60 let se objevili pouze 4 osoby, nejstaršímu bylo 68 let. Průměrný věk při spáchání prvního trestného činu je 21 let, v několika případech začala trestná činnost již před patnáctým rokem. Více než 60 % však bylo odsouzeno poprvé do věku 20 let. Třetina tudíž zahájila trestnou činností před dosažením zletilosti. Zahájení delikventní kariéry po 40. roce věku je spíše výjimkou. S rostoucím věkem postupně klesá riziko. Lze konstatovat, že dřívější zahájení trestné činnosti zvyšuje pravděpodobnost recidivy. Vyšší míra selhání se objevuje právě u nejmladší věkové kategorie osob do 30 let věku, lze tudíž dojít k závěru, že nižší věk vede k větší pravděpodobnosti selhání.

Vzdělání

Vzdělanostní struktura respondentů je ponejvíce zastoupena absolventy základních škol a odborných učilišť. Vzdělanostní úroveň tedy není příliš vysoká, jen zhruba každý osmý pachatel má střední nebo vyšší vzdělání. Zde platí, čím vyšší vzdělání, tím menší riziko. S každým dosažením stupněm vzdělání klesá jak skóre dynamického rizika, tak i podíl osob hodnocených jako vysoce rizikových. U osob s nízkým vzděláním byl identifikován nejrizikovější dynamický faktor závislost. Riziko selhání je vyšší u jedinců ze zvláštních škol, obecně pak platí, že jedinci se vzděláním středním nebo vyšším prakticky neselehávají.

Rodinný stav

V souboru hodnocených osob se vyskytuje většina svobodných, vysoký podíl zaujímají také rozvedení. Určité rozdíly můžeme také pozorovat u srovnání podle rodinného stavu. Nejvyšší míru rizika nalézáme u skupiny svobodných, z nichž téměř třetina spadá do pásma vysokého rizika. Podstatně lepší situaci je pak nalézána shodně u ženatých a rozvedených, u nichž průměrné riziko klesá. Pokud jde o další faktory, které by mohly bránit selhání, jako mírně pozitivní lze brát přítomnost dětí, jinak ovšem rodinný stav nebo partnerský vztah nemají vliv.

Pokud bychom chtěli na závěr vytvořit jednoduchý základní profil osoby s nejvyšším rizikem souvisejícím s dynamickými faktory z pohledu sociodemografických proměnných, je možné shrnout, že se většinou jedná o osobu mladou, svobodnou, s nízkým vzděláním, která má problém s nějakou závislostí.

Zde uvádím, že veškeré údaje, které byly použity v textu výše, vycházejí z informací, které mi byly poskytnuty především ústní formou zaměstnanci pracujícími se systémem SARPO, také mi byla poskytnuta možnost do tohoto systému nahlédnout a pořídit si výpisy pro studijní účely. Užívání a postup při práci s tímto nástrojem vychází z „Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 36/2013, kterým se stanoví pravidla pro zpracování komplexní zprávy o odsouzeném prostřednictvím nástroje SARPO.“

3.5.5 Komplexní zpráva

Finálním výstupem zahrnující zjištěné výsledky analýzy rizik a potřeb odsouzeného je tzv. komplexní zpráva. Ta je zásadním podkladem pro vytvoření programu zacházení odsouzeného. Prostřednictvím komplexní zprávy se provádí hodnocení rizik a rizikových faktorů u odsouzeného po jeho nástupu do výkonu trestu odnětí svobody, na jehož základě se tvoří a realizuje program zacházení, který směřuje ke snížení těch identifikovaných rizikových faktorů, jež zvyšují pravděpodobnost opakovaného páčání trestné činnosti po propuštění z výkonu trestu.³³ Zaměřuje se na riziko újmy, rizikové faktory a obsahuje zhodnocení motivace a sebereflexe odsouzeného. Rizikovými faktory jsou míněny faktory,

³³ Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 36/2013 § 1

které se významně podílí na vzniku a opakování trestné činnosti. Tyto faktory postihují základní stránky lidského života a lze je prostřednictvím programů zacházení ovlivňovat. Jejich pozitivní změna ve svém konečném důsledku může vést ke snížení pravděpodobnosti recidivy.³⁴

Výstupy jednotlivých posouzení a zejména shrnující závěr komplexní zprávy jsou zásadním podkladem pro vytvoření programu zacházení odsouzeného. Jak mi bylo sděleno pracovníkem věznice, speciální pedagogové, musí zohlednit kombinaci rizik s motivací odsouzeného a jeho vztah k trestné činnosti a zvolí prioritní rizikové faktory k zacházení ve smyslu jejich snižování. To vše s ohledem na délku trestu, způsob výkonu trestu, místní podmínky a na schopnosti a ochotu odsouzeného spolupracovat na snížení své nebezpečnosti a náchylnosti k páčání trestné činnosti.

Součástí komplexní zprávy je také lékařský posudek informující o celkovém aktuálním zdravotním stavu, pedagogický posudek hodnotící výsledky dosaženého vzdělání a motivaci k dalšímu vzdělávání a životním změnám, psychologický posudek analyzující postoj, vlastnosti, hodnoty, rozumové schopnosti a sociální posudek.

Komplexní zpráva o odsouzeném, včetně charakteristiky osobnosti a příčiny trestné činnosti, obsahuje výsledky posouzení osoby odsouzeného z různých úhlů pohledu. Vychází i z dalších dostupných materiálů, např. ze zprávy z místa bydliště, z pracoviště či školy, ze zdravotních záznamů.

3.5.6 Programy zacházení

Výstup komplexní zprávy je zásadním podkladem pro vytvoření programu zacházení odsouzeného. Programy zacházení jsou základním nástrojem pro penitenciární intervence během výkonu trestu. Těmito programy je představován souhrn pracovních, vzdělávacích, speciálně výchovných, zájmových aktivit a oblast utváření vnějších vztahů, jejichž smyslem je směřovat k dosažení stanoveného účelu výkonu trestu. Realizace programů zacházení je tedy základní metodou, která má přispět k nápravě, rozvoji a růstu osobnosti odsouzeného během výkonu trestu odnětí svobody. Ideálním cílem působení je změna celé osobnosti vězně tak, aby v budoucnu nepáchal další trestnou činnost a uměl žít jako ostatní lidé. Je a bude

³⁴ Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 36/2013 § 3

velmi těžké najít univerzálně účinné nástroje pro zacházení a výchovné ovlivňování vězňů. Základem alespoň dílčích úspěchů je individuální přístup. Resocializace ve vězeňské praxi je velice složitý proces nápravy, převýchovy i změny vadné socializace. Má vést k připravenosti propuštěného vězně k plnění běžných sociálních rolí řadových občanů, což znamená žít se vlastní prací, starat se o sebe a jiné, nevrátit se do původní kriminální skupiny, být připraven zvládat životní, více či méně složité, situace po propuštění z věznice. Při tvorbě programu zacházení by měla být soustředěnost na osobnost odsouzeného se zaměřením se na jeho specifické problémy spojené s jeho chováním, které vyvrcholily v době spáchání trestného činu, nebo které jsou důsledkem zkušeností získaných během pobytu ve vězení

K práci s odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody vedle vzdělávání neodmyslitelně patří jejich výchova respektive jejich převýchova. V rámci tzv. programů zacházení s odsouzenými bývají tedy kromě výše zmíněných vzdělávacích aktivit uplatňovány pracovní, speciální výchovné a zájmové aktivity a bývá podporována oblast utváření vnějších vztahů. To znamená vytváření, udržování či posilování vazeb odsouzených s vnějším prostředím, tedy s rodinou, přáteli a známými mimo kriminál a rozvíjení znalostí a dovedností nezbytných ve společnosti. Vzdělávání a výchova se tak prolíná napříč všemi vyjmenovanými aktivitami.³⁵

3.5.7 Speciální výchovné aktivity

Při speciálních výchovných aktivitách pro zvláště rizikové pachatele a vybrané cílové skupiny odsouzených probíhají zvláštní terapeutické programy ve specializovaných odděleních pro odsouzené se specifickými potřebami nebo standardizované programy. Standardizované programy zacházení vznikly z potřeby cíleně působit na odsouzené, kteří svými charakteristikami nespádají do působnosti specializovaných oddělení, avšak práce s nimi je pro ochranu společnosti mimořádně žádoucí. Zejména se jedná o odsouzené se zvláště vysokými kriminogenními riziky nebo odsouzené se šancí zařadit se po výkonu trestu do běžného života.³⁶

³⁵ Vaňo J., Fridrichová M. *Průběžné hodnocení programu zacházení - Metodická pomůcka pro vychovatele a speciální pedagogy*. Stráž pod Ralskem, 2016.

³⁶ JIŘIČKA, Václav, PROKEŠOVÁ, Jitka, Eva. *Úvod do zkoumání efektivity intervenčních programů v českých věznicích*. Praha: Vězeňská služba Česká republiky - Odbor výkonu vazby a trestu, 2012, s. 15.

V praxi již byly realizovány následující standardizované programy:

- Program 3Z (Zastav se, Zamysli se a Změň se) zaměřený na recidivisty páchající zejména majetkovou trestnou činnost
- Krátkodobý reedukační program GREPP a na něj navazující dlouhodobý terapeutický program GREPP 2, který je určený odsouzeným za násilné a sexuálně motivované trestné činy páchané na dětech
- Program PARDON určený pro pachatele dopravních nehod
- Program TP 21 Junior vedoucí ke snižování násilí mezi mladistvými odsouzenými
- Program TP KEMP, který je zaměřený na odsouzené pachatele násilné trestné činnosti včetně pachatelů domácího násilí
- Program pro doživotně odsouzené směřující ke snížení nebezpečnosti odsouzených v rámci vnitřní bezpečnosti a snížení kriminogenních rizik v případě podmíněného propuštění³⁷
- Vedle popsaných standardizovaných programů stojí další speciálně výchovné aktivity, které si utváří každá jednotlivá věznice a které jsou schvalovány ředitelem věznice jako projekt aktivity

Snaha Vězeňské služby České republiky nejen o poskytování, ale také o hodnocení efektivnosti standardizovaných programů je zřejmá. Dle sdělení pracovníků vězeňské služby se při snaze o jednotnou metodiku hodnocení těchto programů a hodnocení standardizovaných programů zacházení potýkají s mnoha problémy. Není totiž možné zajistit reprezentativnost kontrolních skupin. Vzorky osob, které absolvovaly některé ze jmenovaných programů, čítají velmi malý počet. Během probíhajících programů se počet osob snižuje, neboť někteří odsouzení jsou z programu vyřazováni. Teprve praxe ukazuje, že faktorů, ovlivňujících působení standardizovaných programů na odsouzené osoby po jejich propuštění je celá řada. Většina z nich je bohužel negativních. Roli hraje nemožnost najít si zaměstnání, nemožnost najít si bydlení, nevhodné sociální prostředí, do něhož se vrací, či neexistence rodinných vazeb a podobně.

³⁷ Výroční zpráva Vězeňské služby ČR za rok 2013, Praha, březen 2014, s. 17-18. Viz. http://www.vscr.cz/klient_data/1/user_files/191flie/PDF/vyrocnizprava_vscr_2013.pdf.

3.5.8 Zaměstnávání odsouzených

Mnoho výzkumů dokazuje, že samotné vzdělávání vězňů ve všeobecných předmětech nemá výrazný, či téměř žádný nápravně výchovný efekt. Proto se klade důraz také na vzdělávání vězňů v pracovních oborech s možností rekvalifikace či kvalifikace v řemeslech, či administrativně technických profesích.

Výchovnou roli ve výkonu trestu odnětí svobody tedy hraje zejména zaměstnávání odsouzených. Za jak důležitou součást programu zacházení je pracovní aktivita pokládána, dokládá i výše zmíněná EPR. Ta v čl. 26 upravují výkon zaměstnávání ve věznicích, s důrazem na skutečnost, že práce ve vězení musí být považována za pozitivní prvek vězeňského systému a musí mít takovou povahu, aby udržovala nebo zvyšovala schopnost vězňů si po propuštění vydělávat na obvyklé živobytí. Nikdy nesmí být používána jako trest. Stěžejní je tedy její výchovná složka.

Zařazování odsouzených do práce, která odpovídá jejich zdravotní způsobilosti s ohledem na jejich odborné znalosti a dovednosti, stejně jako jejich vzdělávání, je realizováno v souladu se zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů. Odsouzený, který je shledán schopným zapojit se do vězeňského pracovního procesu, a to jak po stránce zdravotní, tak profesní, je v případě zařazení do práce, povinen pracovat.³⁸ Odpovídající zaměstnání určuje odborná komise, kdy její návrh za pracovní začlenění odsouzeného musí povolit ředitel věznice.

Odsouzené osoby zařazené do zaměstnání ve výkonu trestu odnětí svobody jsou zaměstnávány některou z těchto forem zaměstnání:

Režie věznice

Za stálé kontroly odborných, ve většině případů civilních zaměstnanců, zaopatřují odsouzenici běžný provoz věznice. Jejich činnost tak pokryje práci v kuchyni, ve výstrojních skladech, třídění odpadu, či různé úklidové práce. Tito odsouzení jsou pak placeni z rozpočtu věznice.

Do režie věznice náleží i tzv. ostatní režie, což znamená vlastní výrobní provozy, ve kterých jsou vyráběny produkty pro potřeby vězeňské služby (dřevěný a kovový kancelářský nábytek,

³⁸ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů, § 29

vězeňský nábytek, kontejnery na odpad, velkokuchyňské nerezové stoly, různorodá technika a příslušenství.). Tyto výrobní provozy jsou financovány z rozpočtu vězeňské služby a zhotovené výrobky jsou pak jednotlivým organizačním článkům VS ČR předávány bezúplatným převodem.³⁹

Středisko hospodářské činnosti

Jednotlivé dílny a provozovny střediska hospodářské činnosti vykonávají, na podkladě vydaných živnostenských oprávnění, ekonomickou činnost v nejrůznějších oblastech. Zisky z fakturace musí pokrývat všechny výlohy s touto aktivitou spojené (výdaje na spotřebovávaný materiál, odměny odsouzených a řídicích pracovníků a to včetně odvodů na sociální a zdravotní pojištění, spotřebované energie a služeb souvisejících s provozovanou činností). Zisk vytvořený střediskem hospodářské činnosti je pak mimorozpočtovým zdrojem příjmových finančních prostředků, které slouží, zejména k dalšímu rozvoji zaměstnávání odsouzených (nákup strojního a technologického vybavení, rekonstrukce či výstavba nových prostor pro zaměstnávání odsouzených apod.).⁴⁰

Zařazení odsouzených do práce u cizích podnikatelských subjektů

Zaměstnávání vězňů je realizováno na základě smluvních dohod o zařazení do práce sjednaných mezi věznicí a jiným subjektem. Je však zapotřebí také předchozího písemného souhlasu odsouzeného. Odsouzení pak mohou pracovat uvnitř střežených objektů věznice nebo mimo areál a to ve výrobních prostorách smlouveného subjektu. V případě zapojení se do pracovního procesu, jenž je uskutečňován na jiném místě, než je území věznice, mohou odsouzení vykonávat svou práci buďto na střežených pracovištích, nebo na pracovištích nestřežených. To je možné pouze za předpokladu, že splňuje specifické podmínky. Transport odsouzených na pracoviště, které se nachází jinde, zajišťuje smluvený podnikatel. Odměňování odsouzených za provedenou práci, včetně odvodů na sociální a zdravotní pojištění, uskutečňuje věznice. Následně tato vydání, fakturuje podnikatelskému subjektu.⁴¹

³⁹<http://www.vscr.cz/veznice-ostrov-nad-ohri-88/informacni-servis-1610/vzdelavani-a-zamestnanost-veznu-896/obecna-informace-o-zamestnavani-veznu-2796>

⁴⁰ Tamtéž

⁴¹ Tamtéž

Odměna za práci

Práci pro vězně zajistí vězeňská správa buď ve svých vlastních prostorách nebo ve spolupráci se soukromými podnikateli uvnitř nebo vně vězeňského ústavu. Za vykonanou práci náleží odsouzenému pracovní odměna. Podle druhu vykonávané práce a stupně požadované odborné způsobilosti k jejímu výkonu, zařadí věznice odsouzeného do jedné ze tří skupin měsíční odměny:

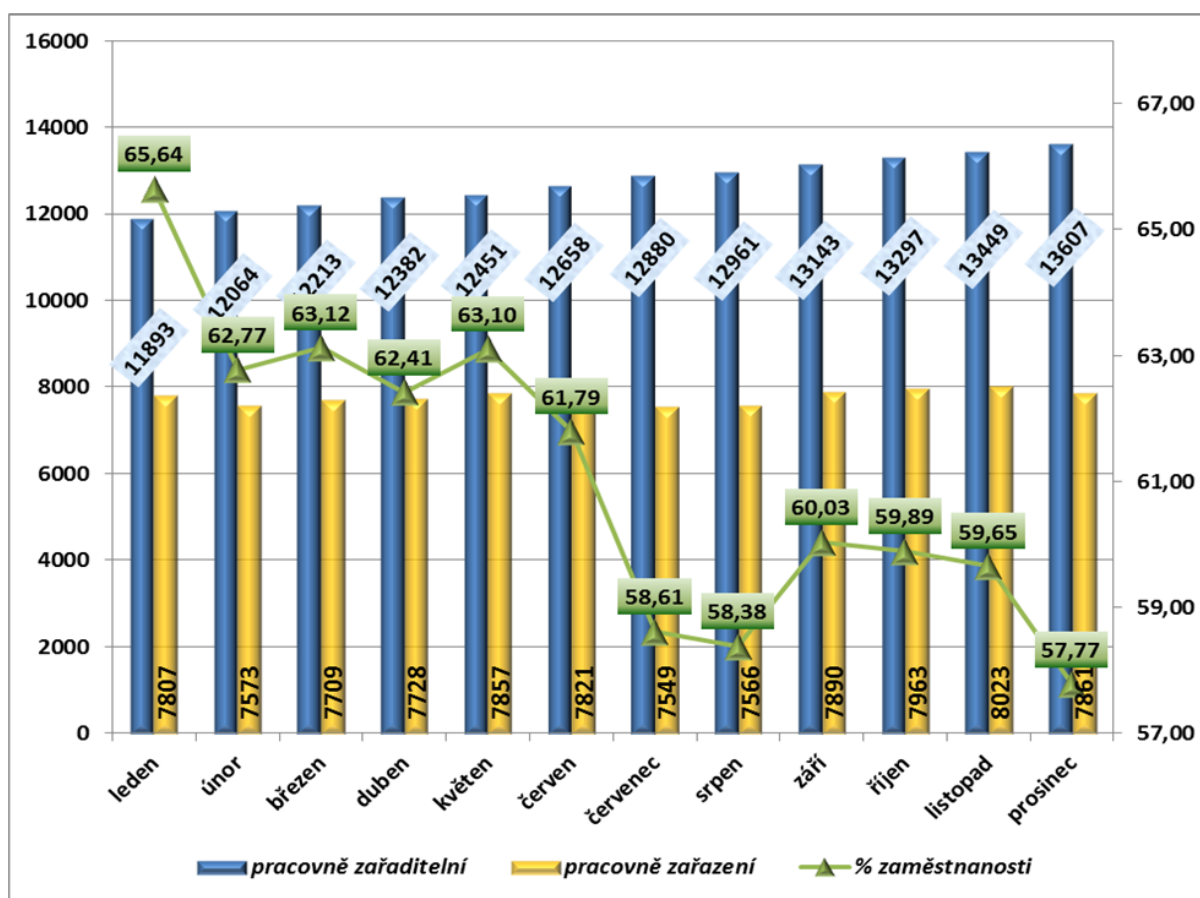
- I. skupina 4.500,- Kč - pracovní činnosti nevyžadující odbornou kvalifikaci
- II. skupina 6.750,- Kč - pracovní činnosti vyžadující vyšší odbornou způsobilost (vyučení v oboru, speciální odborný kurz, dlouhodobé praktické zapracování)
- III. skupina 9.000,- Kč - pracovní činnosti zvláště náročné a specializované vyžadující vyšší než úplné střední nebo vyšší střední odborné vzdělání ⁴²

Vězni by měli být motivováni, aby část svých výdělků ukládali jako úspory, které jim budou vyplaceny v okamžiku jejich propuštění na svobodu, nebo které mohou být použity pro jiné povolené účely. Odsouzení ze své pracovní odměny hradí výživné na děti, kryjí náklady výkonu trestu, platí škody vzniklé trestnou činností, stejně tak soudní náklady a další srážky, které připouští pracovněprávní předpisy.

Vězni musí mít v týdnu nejméně jeden den pracovního klidu a dostatečný čas pro vlastní vzdělávání a jiné činnosti.

⁴²Nařízení vlády č. 365/199 Sb., ve znění nařízení vlády č. 414/2000 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených osob zařazených do zaměstnání ve výkonu trestu odnětí svobody.

Vývoj zaměstnanosti odsouzených v roce 2014 dle Statistické ročenky VSČR 2014

Pro další období je prioritou Vězeňské služby ČR pokračovat v rozvoji zaměstnávání vězňených osob ve věznicích a vazebních věznicích s cílem vytváření nových pracovních míst s příležitostmi pro realizaci vlastní výrobní a hospodářské činnosti a také ve spolupráci s podnikatelskými subjekty.⁴³

3.6 Specialisté pracující s odsouzenými

Věznice je tvořena odděleními, která mají na starosti různou problematiku penitenciárního prostředí. Mezi stěžejní a zároveň největší oddělení věznice je bezesporu Oddělení výkonu trestu, jehož zaměstnanci jsou v přímém styku s odsouzenými. Oddělení výkonu trestu je z větší části tvořeno příslušníky Vězeňské služby ČR, jejichž úkolem je zejména neustálá dozorní a kontrolní činnost, v nezbytných případech se jedná o represivní zaměstnance

⁴³Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2014, vydal odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky pod č.j. VS 58/007/008/2015-50/SPR/430

s právem použití donucovacích prostředků. Samotnou práci s odsouzenými, jejich reedukaci a resocializaci však realizují specialisté, mezi které patří:

3.6.1 Vychovatel

Mezi vychovatelovy základní úkoly patří komplexní výchovná, vzdělávací, diagnostická a preventivní činnost, která je zaměřena na komplexní rozvoj osobnosti odsouzeného za účelem jeho převýchovy (reedukaci) a zpětné začlenění do majoritní společnosti.⁴⁴

Vychovatel, jenž je metodicky usměřňován speciálním pedagogem, je základním článkem v práci s vězněm. Mezi povinnosti vychovatele patří vedení rozsáhlé administrativy ve vztahu k odsouzeným, jako správa osobních karet odsouzených, zpracovávání návrhů na odsouzeného k posouzení odborné komise (např. návrhů na přerušování trestu, opuštění věznice v souvislosti s návštěvou, návrhů na pracovní zařazení apod.). Kromě toho také kontinuálně pedagogicky působí na vězně, kdy výsledkem by mělo být vhodné včlenění zpět do společnosti.

3.6.2 Speciální pedagog

Je odborný zaměstnanec oddělení, který garantuje u svěřených odsouzených odbornou úroveň realizace programu zacházení a vnitřní diferenciaci.⁴⁵ Je garantem vhodného pedagogického zacházení s vězněnými osobami. V oblasti pedagogické práce s odsouzenými jsou speciálním pedagogem pravidelně prováděny pohovory pro potřeby sestavení, popř. aktualizaci programu zacházení, pedagogických charakteristik a diagnostiky. Další oblasti činnosti jsou pohovory pro potřeby odborné komise, řešení problematiky využívání volného času, realizace extramulárních aktivit, výstupní pohovory zaměřené na splnění výchovného účelu výkonu trestu odnětí svobody. Pedagogická činnost je rovněž realizována za účelem naplňování a dodržování zákona o výkonu trestu odnětí svobody odsouzenými. Činnost odsouzených je pravidelně vyhodnocována a zohledňována v dalším přístupu k odsouzeným.

⁴⁴ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie. II. díl, Teorie a praxe zacházení s vězněnými*. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2007. s. 77 ISBN 978-80-7372-204-3

⁴⁵Tamtéž

3.6.3 Sociální pracovník

Rovněž sociální pracovník je odborným zaměstnancem věznice, jehož základním úkolem je samostatná sociální práce, která je zaměřena na plynulý přechod odsouzených do řádného občanského života. Při její realizaci dbá sociální pracovník na zajištění a dodržení standardů kvality poskytovaných sociálních služeb.⁴⁶ Základním nástrojem sociální práce s nově přichozími odsouzenými jsou vstupní pohovory, které jsou podkladem k vypracování sociální anamnézy a řešení praktických problémů ze života odsouzených. Sociální pracovník je osobou, která poskytuje odsouzeným základní sociálně-právní orientaci. Díky této práci jsou vězni schopni se do určité míry účastnit života ve věznici a po propuštění se lépe zapojit do společnosti. Tato práce je zhmotněním komunikace s kurátory, městskými úřady, probačními úředníky tak, aby jejich činnost byla pro vězněné osoby smysluplná a zejména po propuštění využitelná. Sociální pracovník se též za pomoci pohovorů podílí na tvorbě komplexní zprávy o odsouzeném.

3.6.4 Sociolog

Tento odborný pracovník zajišťuje analytickou a poradenskou činnost na úseku personální práce, výkonu trestu a vnějších vztahů v rámci dislokace věznice. Provádí průběžné i cílené sledování a analýzu sociálních vztahů mezi odsouzenými, se zaměřením na neformální struktury odsouzených, mezi odsouzenými a zaměstnanci a mezi zaměstnanci navzájem, zajišťuje úroveň spolupráce vybraných zástupců odsouzených a zaměstnanců.⁴⁷

3.6.5 Psycholog

Psycholog je odborný zaměstnanec, který garantuje u odsouzených odbornou psychologickou činnost a odbornou úroveň realizace programu zacházení.⁴⁸

⁴⁶ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie. II. díl, Teorie a praxe zacházení s vězněnými*. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2007. s. 77 ISBN 978-80-7372-204-3

⁴⁷ Tamtéž s.14

⁴⁸ Tamtéž s.14

Psycholog patří mezi stěžejní pracovníky pro práci s vězňenými osobami, neboť zpracovává psychologické charakteristiky všech odsouzených, od kterých se odvíjí následné zacházení s nimi. Další práce psychologů mimo jiné spočívá v aktualizacích a diagnostice psychického stavu odsouzených, psychologické pohovory a vyšetření. V rámci své kompetence metodicky usměrňuje vychovatele – terapeuty.

3.6.6 Vychovatel terapeut

Vychovatel terapeut patří rovněž mezi odborné zaměstnance oddělení výkonu trestu, který vede terapie s odsouzenými. Při práci s vězňenými osobami vychovatel – terapeut zejména sleduje kvalitu účasti odsouzených v programu zacházení a změny v jejich chování, informuje vychovatele a psychologa o důležitých skutečnostech, podílí se v rámci své odbornosti na zpracování průběžného hodnocení programu zacházení odsouzených a hodnocení zasílaných věznicí příslušným orgánům, spolupodílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí ve vztahu k vězňeným osobám a navrhuje ze sociálního hlediska příslušná opatření vedoucí k jejich řešení, prevenci a eliminaci.⁴⁹

Shrnutí

Ve své teoretické části se práce v první kapitole zaměřuje na vymezení základních pojmů úzce souvisejících s tématem. Ve druhé kapitole pak postupuje směrem od počátku historie vzdělávání vězňů až po vězeňský systém současnosti. Nejrozsáhlejší třetí kapitola pak patří hlavnímu tématu práce, tedy vzdělávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Je zde popsána především možnost nápravy jedince, který byl pravomocně odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a to pomocí odborné práce s ním, kterou zajišťují specialisté z řad zaměstnanců věznic. V tomto kontextu je zdůrazňován význam vzdělávacích aktivit zabezpečovaných odbornými pracovníky věznic a s nimi spojeného pracovního uplatnění v rámci individuálně nastavených programů zacházení s odsouzenými. Jsou zde zmapovány používané metody práce s uvězněnými, zjištění jejich vzdělávacích možností a proniknutí do procesu nápravy zločince z důvodu jeho integrace zpět do společnosti. Vše za pomoci kvalifikovaných zaměstnanců, specializovaných pracovníků, neboť jejich

⁴⁹ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie. II. díl, Teorie a praxe zacházení s vězňenými*. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2007. s. 14 ISBN 978-80-7372-204-3

prostřednictvím dochází k uplatňování stále nových a vhodných opatření pro výchovné působení na odsouzené. Těmto odborným pracovníkům je věnována poslední pasáž teoretické části.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 Úvod do praktické části

Praktická část diplomové práce předkládá výzkumné šetření realizované v konkrétním vězeňském prostředí, tedy ve Věznici Stráž pod Ralskem. V rámci provedeného šetření byli osloveni odsouzení, kteří zde vykonávají trest odnětí svobody. Vzhledem k tomu, že se jedná o ryze mužskou věznici, respondenty byli výhradně muži. Výzkumné šetření bylo zaměřeno především na vzdělávací aktivity, které jsou zde realizovány a to prostřednictvím zdejších vychovatelů, psychologů, speciálních pedagogů a sociálních pracovníků.

V každém zařízení pro výkon trestu odnětí svobody je zásadní odborná práce s odsouzenými a tím prováděná převýchova. K tomu jsou určeny programy zacházení ve věznicích. Program zacházení je *“základní formou cílevědomého a komplexního působení na odsouzeného.“* „Stanovuje okruh konkrétních činností, kterých je odsouzený povinen se zúčastnit nebo které může vykonávat.“ (Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, § 40, odst. 1, odst. 2) Při těchto programech se používají určité specifické nástroje resocializace, kdy uplatněním takového postupu by mělo dojít ke změně myšlení a nežádoucího chování trestance. V tomto specifickém prostředí je potřeba užívat takové metody, které pomohou odsouzenému ke snadnější reintegraci zpět do společnosti.

Jedná se především o **aktivity pracovní, zájmové, vzdělávací, speciálně-výchovné.** Záměrem všech jmenovaných aktivit je především získání nových poznatků, vědomostí a výchova k novým životním cílům a je předpokladem k úspěšné resocializaci a k zapojení se do profesního a společenského života.⁵⁰

4.1 Hlavní výzkumný cíl

Hlavním cílem výzkumného šetření je ověření daných hypotéz a zjištění názorů a postojů respondentů, tedy zda vnímají programy zacházení jako přínos.

⁵⁰ Vyhláška MS č. 345/1999 Sb., kterou se vydává Řád VTOS, § 36 písm. a)

To, jakým způsobem je vězni umístěných ve věznicích tráven volný čas, je velice důležité. Zásadní je, aby jej trestanci vyplňovali co nejsmysluplněji. Programy zacházení, které odborní pracovníci věznic, konkrétně speciální pedagogové, sestavují přímo na míru každému jedinci, jsou hlavní výplní jejich pobytu zde a zároveň jedinečným nástrojem pro proces resocializace. Tím je naplněn smysl a podstata věznění, kdy se nemá jednat pouze o represii, ale současně o nápravu a převýchovu trestanců. Pomocí zvolené výzkumné metody, tedy dotazníkového šetření, je vyobrazena cílová skupina, kterou zastupují pachatelé trestných činů, kteří byli v minulosti státními orgány potrestáni nepodmíněným odnětím svobody a umístěni k jeho výkonu do Věznice Stráž pod Ralskem. Je interpretován jejich náhled na smysluplnost intervenčních programů a to, nakolik je shledávají významnými.

V této praktické části jde o zjištění, zda a jak jsou u odsouzených uskutečňovány programy zacházení. Dále jakému nabízenému typu aktivit - pracovní, zájmové, vzdělávací, speciálně výchovné, dávají trestanci přednost a z jakého důvodu. Zároveň je dotazníkovým šetřením stanoveno, zda je nabízený katalog aktivit (viz příloha č. 2) pro vězně dostačující, nebo by pro své potřeby a zájmy uvítali rozšíření stávající nabídky uvedených možností.

Současně je zjišťováno, jak programy zacházení na odsouzené působí. Zda mají o aktivity v rámci programu zacházení zájem, zda nabízené programy odsouzení podstupují pouze z důvodu jejich vlastního profitu a to ve formě lepšího hodnocení a z toho vyplývající možnosti dřívějšího podmíněného propuštění. Nebo zda uvedou jako důvod zapojení se do aktivit nějaký jiný užitek, který v tom spatřují. Dále jsou prostřednictvím tohoto výzkumného šetření získány poznatky o tom, jaké je rodinné zázemí dotazovaných odsouzených, z jakých poměrů pocházejí a jakého nejvyššího vzdělání dosáhli. Kromě toho je také zjišťováno, jaká je jejich motivace k dalšímu vzdělávání, které formy preferují a které jsou pro ně nejvíce vyhovující.

Co se týká pracovního uplatnění ve věznici, je utvořen obraz toho, jestli jsou odsouzení ve věznici v současnosti pracovníě zařazeni. Je zkoumána hlavní motivace a důvody zapojení se do pracovních aktivit. Všechny uvedené skutečnosti mohou výrazně ovlivnit účast odsouzených v programech zacházení.

Úkolem výzkumného šetření je tedy zjištění, zda jsou pro trestance ve výkonu trestu odnětí svobody programy zacházení přínosem, jestli jim nabídka aktivit vyhovuje, jak jsou s programy spokojeni a jaká je jejich primární motivace k účasti. Dále je zjišťováno, zda si

svůj přidělený či dobrovolně vybraný program zacházení odsouzení řádně plní, kromě toho jsou také určeny ty nejžádanější a nejnavštěvovanější aktivity.

V případě, že z šetření vyplyne, že by uvítali odsouzení ve větší míře nějaké inovace, bude následně navržena aplikace nové zájmové či vzdělávací činnosti. To celé by mohlo přispět odsouzeným k uspokojení jejich potřeb, a mohlo by minimalizovat jejich sklíčenost a úzkost vycházející z nové situace, jak z aktuálního omezení svobody, tak z obav o budoucnost, tedy o dobu, která nastane po ukončení tohoto trestu. Pochopitelně se jedná o nejsmysluplnější plnění volného času, a proto je důležité mu věnovat patřičnou pozornost.

4.2 Zvolená výzkumná metoda

Obecně je výzkumná metoda užší pojem než pojem metodologie, ve které se jedná o konkrétní postup při zkoumání, který výzkumník ve svém výzkumu používá. Tato disciplína poskytuje každému výzkumníkovi poznatky o tom, jak výzkum uskutečňovat a jak ho následně hodnotit. V průběhu svého vývoje se metodologie výzkumu diferencovala do dvou koncepcí, a to kvantitativní a kvalitativní. Kvantitativní výzkumná metoda je starší a hlouběji zakotvena v podvědomí odborné veřejnosti i laiků. Je možné využít širokou paletu výzkumných metod a technik kvantitativního charakteru. (Gavora, 2006, s. 9)

Kvantitativní výzkum využívá zejména tyto výzkumné metody - experiment, dotazník, testy, standardizované pozorování. V tomto případě byla zvolena technika sběru dat - dotazník.

Dotazník se vymezuje jako soubor přesně formulovaných a standardizovaných otázek, které jsou předkládány v písemné podobě respondentům. Jejich účelem je zjistit specifické údaje, názory a postoje nebo také mínění (Maňák, 1994, s. 50). Je určen pro hromadné získávání údajů. Umožňuje vymezit odpovědi respondentů do porovnatelných kategorií, je velmi rychlý a dokáže za krátký čas získat užitečné informace. K tomu je však zapotřebí dobrá struktura a formulace otázek.

Vlastní dotazníkové šetření je věnováno formám realizace programu zacházení ve věznicí Stráž pod Ralskem. Pro tuto výzkumnou metodu je zvolena metoda anonymního dotazníku (plné znění dotazníku - viz. příloha č. 1). Dotazník se skládá z výběrových a volných odpovědí. Vzhledem ke specifickým podmínkám pohybu v prostorách věznic nebylo dotazníkové šetření provedeno mnou osobně, ale prostřednictvím předem domluveného

speciálního pedagoga, který je v mnou vybrané věznici dlouhodobě zaměstnán a rád mi poskytl součinnost. Dotazníky byly tímto zaměstnancem předány 100 náhodně vybraných respondentů v mužské věznici. Jak je obecně známo, jednou z nevýhod dotazníku je nízká návratnost, která může ohrozit reprezentativitu výsledků šetření. Během vyhodnocování však bylo zjištěno, že návratnost dotazníků je 100% a tudíž je možno konstatovat, že se jedná o vzorek reprezentativní. Sběr dat byl proveden v časovém úseku dvou měsíců, konkrétně v měsíci únoru a březnu.

Při výzkumném šetření byl použit standardizovaný anonymní dotazník s uzavřenými i otevřenými otázkami. Pro získání potřebných dat byl použit dotazník vlastní konstrukce, který se skládá z celkem z 18 otázek. Z tohoto počtu pak je 14 strukturovaných (uzavřených) odpovědí a 1 kombinovaná odpověď. Tento dotazník byl sestaven tak, aby byl pro odsouzené co nejpřehlednější, srozumitelný, snadno pochopitelný a především časově nenáročný na vyplnění.

4.3 Charakteristika zkoumaného souboru

Výzkumné šetření bylo provedeno na oddělení výkonu trestu ve Věznici Stráž pod Ralskem. Věznice je jednou z pěti věznic v České republice, které se zapojily do projektu, realizovaného Probační a mediační službou České republiky v partnerství s Vězeňskou službou České republiky a švýcarskými partnery - „Rozvoj probačních a resocializačních programů – posílení prevence a ochrany společnosti před opakováním trestné činnosti“. Věznice je profilována jako mužská věznice s ostrahou, v rámci věznice je zřízeno oddělení s dozorem a oddělení se zesíleným stavebně-technickým zabezpečením. Mezi hlavní priority věznice patří zaměstnávání odsouzených. Vězni jsou zaměstnáváni přímo ve věznici, ale také na pracovištích mimo věznici. V rámci programů zacházení se pro odsouzené připravují různé vzdělávací kurzy, speciálně výchovné programy a zájmové aktivity.⁵¹

Vzhledem k tomu, že trestanci bohužel neradi vyvíjejí jakoukoliv nadstandardní aktivitu, sběr dat se ze začátku jevil jako problematický. Nicméně vzhledem k tomu, že sběr byl uskutečňován konkrétním speciálním pedagogem, který dlouhodobě s odsouzenými pracuje, byli za účelem dotazníkového šetření selektováni ti, se kterými by byla spolupráce nejen

⁵¹ <http://vscr.cz/veznice-strar-pod-ralskem-92/o-nas-1626/zakladni-informace-155/>

obtížná, ale výsledky by pravděpodobně ani neměly vypovídající hodnotu. Výzkumné šetření se uskutečnilo na náhodně vybraných respondentech z řad odsouzených a mnou pověřený pracovník věznice dotazníky rozdal a dohlédl na jejich správnou realizaci. Já osobně jsem se vyplňování dotazníků neúčastnila.

4.4. Stanovené hypotézy

V tomto dotazníkovém šetření jsem si zvolila 5 následujících hypotéz.

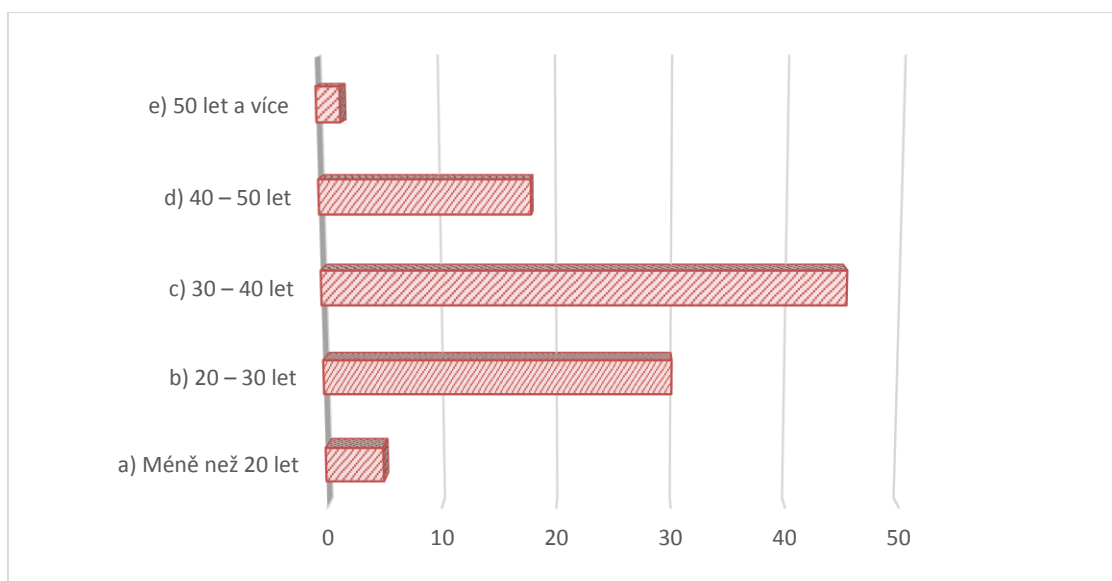
- H1:** Odsouzení se zapojují do aktivit programů zacházení pro následné výhody a lepší hodnocení z výkonu trestu odnětí svobody.
- H2:** Odsouzení s kratším trestem jsou aktivnější v plnění programu zacházení než odsouzení s dlouhým trestem odnětí svobody.
- H3:** O aktivity zájmové je čtenější zájem než o aktivity vzdělávací.
- H4:** O aktivity zájmové je čtenější zájem než o aktivity pracovní.
- H5:** Odsouzení s vyšším vzděláním preferují vzdělávací a speciálně výchovné aktivity před zájmovými

4.5. Interpretace výsledků

Všechny dotazníky jsem důkladně pročetla a k jednotlivým odpovědím jsem vytvořila graf, ze kterého lze rozpoznat odpovědi každého z respondentů. U některých z otázek jsem připojila také tabulku pro lepší přehlednost.

První 4 otázky slouží ke zjištění demografických údajů respondentů. Tedy věk, rodinný stav, zda mají dotazovaní děti a zda vyrůstali v úplné rodině.

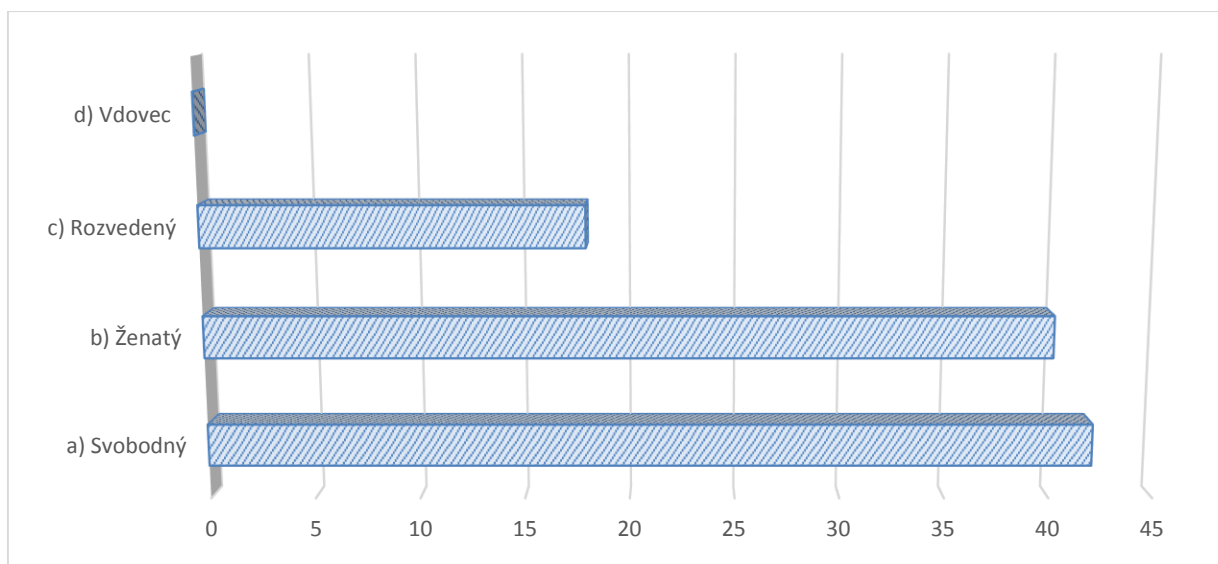
Otázka č. 1 Kolik je Vám let?

Zdroj: vlastní zpracování

První otázka byla zaměřena na věk, zde se respondenti mohli zařadit do pěti nabízených skupin. Z grafu je patrné, že z dotazovaných je téměř polovina, přesně 45%, ve věku 30 až 40 let a další početnou skupinu pak tvoří dotazovaní ve věku 20 až 30 let, kterých je 30%.

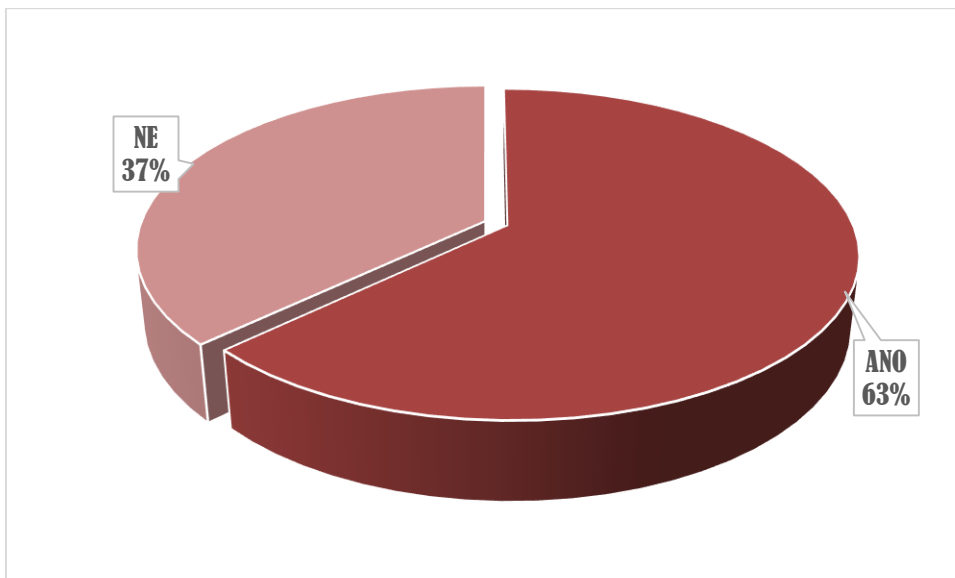
Otázka č. 2 Jaký je Váš rodinný stav?

Zdroj: vlastní zpracování

V druhé otázce bylo zjišťováno, jaký je rodinný stav respondentů. 42% dotazovaných odpovědělo, že jsou svobodní a 40% dotazovaných odpovědělo, že jsou ženatí. Pouze 18% respondentů uvedlo, že jsou již rozvedení. Vdovec se mezi dotazovanými neobjevil žádný.

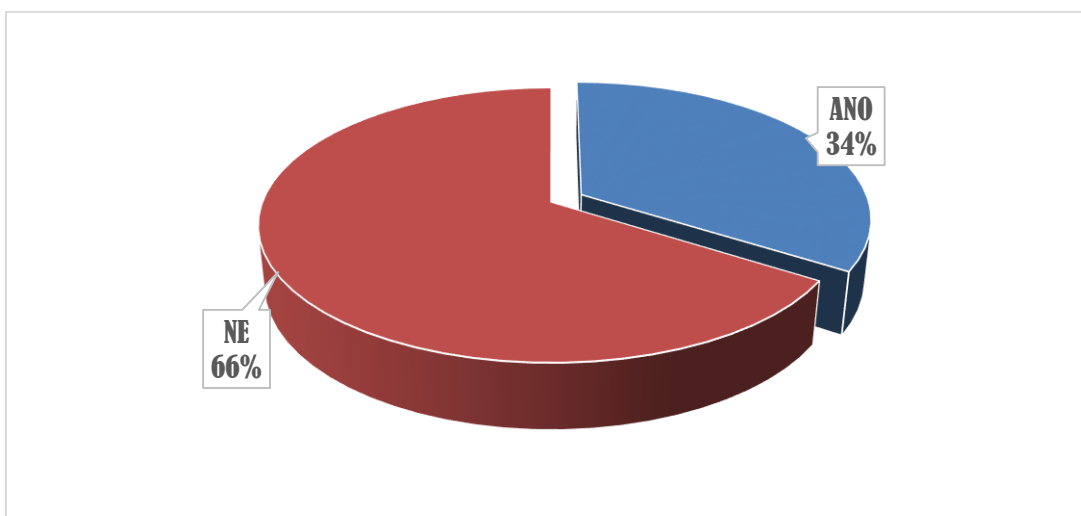
Otázka č. 3 Máte děti?

Zdroj: vlastní zpracování

Jak ukazuje graf u otázky č. 3, 63% dotazovaných má jedno či více dětí. Zbýlých 37 % uvedlo, že nemá děti žádné.

Otázka č. 4 Vyrůstal jste v úplné rodině?

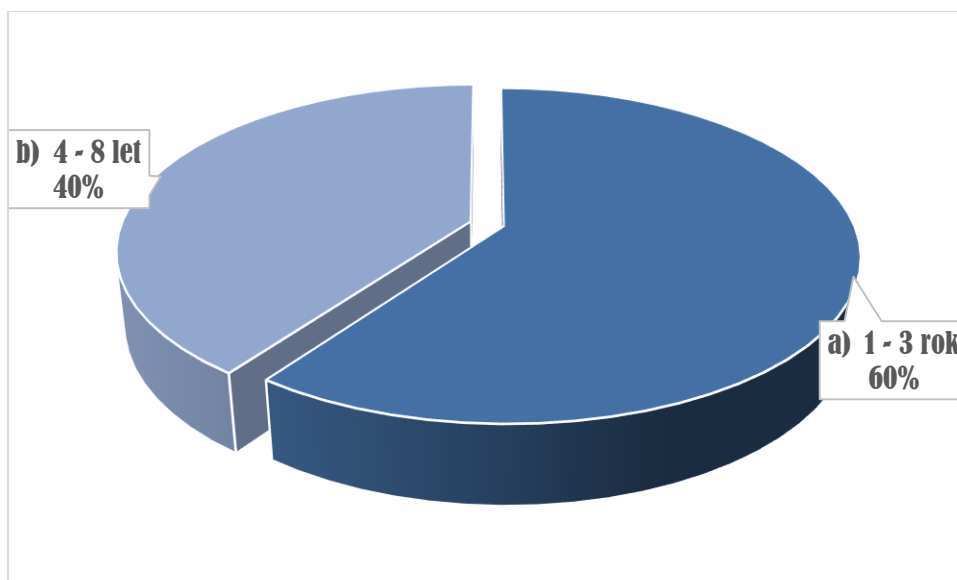

Zdroj: vlastní zpracování

Smutným, avšak ne zcela překvapujícím zjištěním bylo, že více jak polovina dotazovaných, celých 66%, nevyrostala v úplné rodině. K výchově tak docházelo bez přítomnosti jednoho z rodičů. Dalších 34% uvedlo, že se vyrostlo v úplné rodině.

Následující dvě otázky, tedy otázka číslo 5 a otázka č. 6 slouží k rozdělení respondentů podle délky jejich trestu odnětí svobody a podle nejvyššího dosaženého vzdělání. Zde uvádím, že nikdo z dotazovaných nemůže mít vyměřený trest delší než 8 let, neboť jsou umístění ve věznici, která je profilována jako věznice s ostrahou a s dozorem.

Otázka č. 5 Jak dlouhý je Váš trest odnětí svobody?

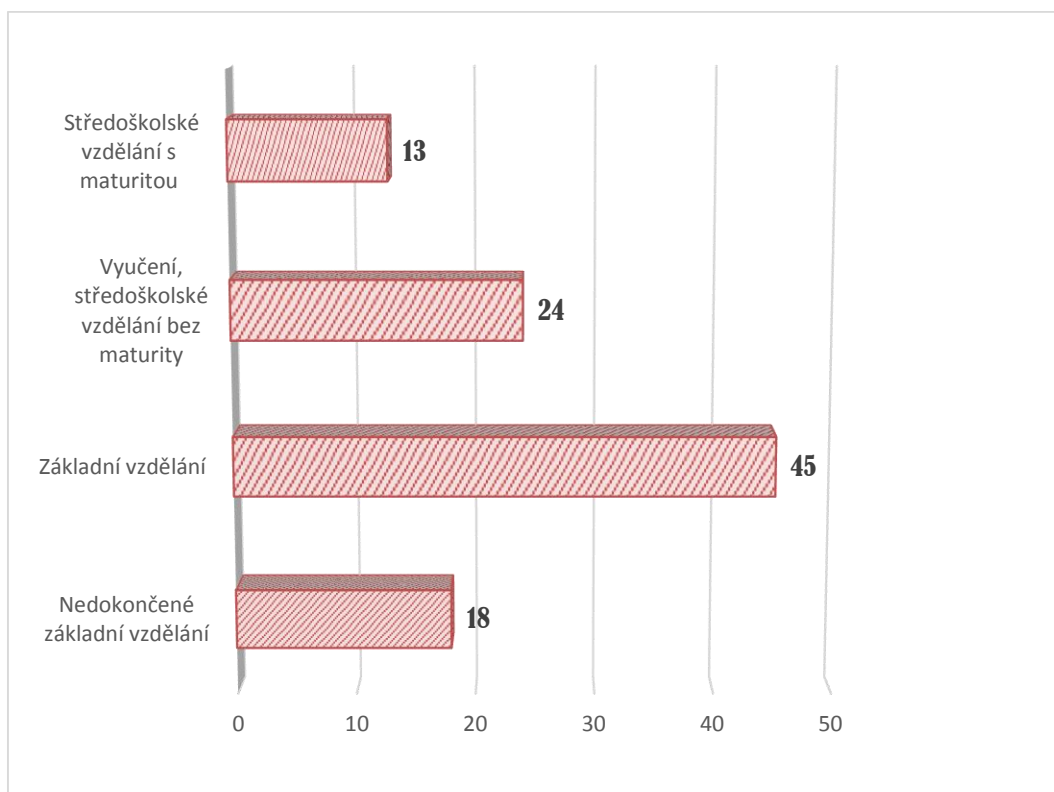

Zdroj: vlastní zpracování

Přesně 60% dotazovaných uvedlo, že je uvězněna na dobu 1-3 roky, dalších 40% dotazovaných pak uvedlo délku svého trestu odnětí svobody 4-8 let.

Otázka č. 6 Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

a) Nedokončené základní vzdělání	18
b) Základní vzdělání	45
c) Vyučení, středoškolské vzdělání bez maturity	24
d) Středoškolské vzdělání s maturitou	13
e) Vyšší odborné vzdělání (DiS.)	0
f) Vysokoškolské vzdělání	0

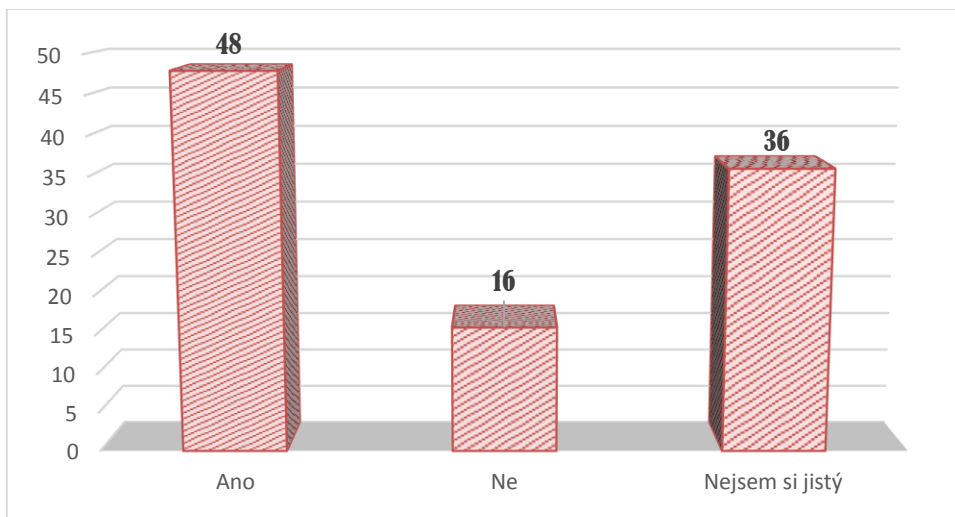

Zdroj: vlastní zpracování

V kategorii nejvyššího dosaženého vzdělání nesporně dominuje základní vzdělání. Tedy 45% respondentů absolvovalo pouze základní školu, 24% respondentů je vyučeno, případně má středoškolské vzdělání bez maturity a pouze 13% respondentů má středoškolské vzdělání ukončené maturitou. Nedokončené základní vzdělání pak má 18% respondentů ze všech dotazovaných.

Následující otázky se již věnují jednotlivým programům a aktivitám vykonávaných v určené věznici.

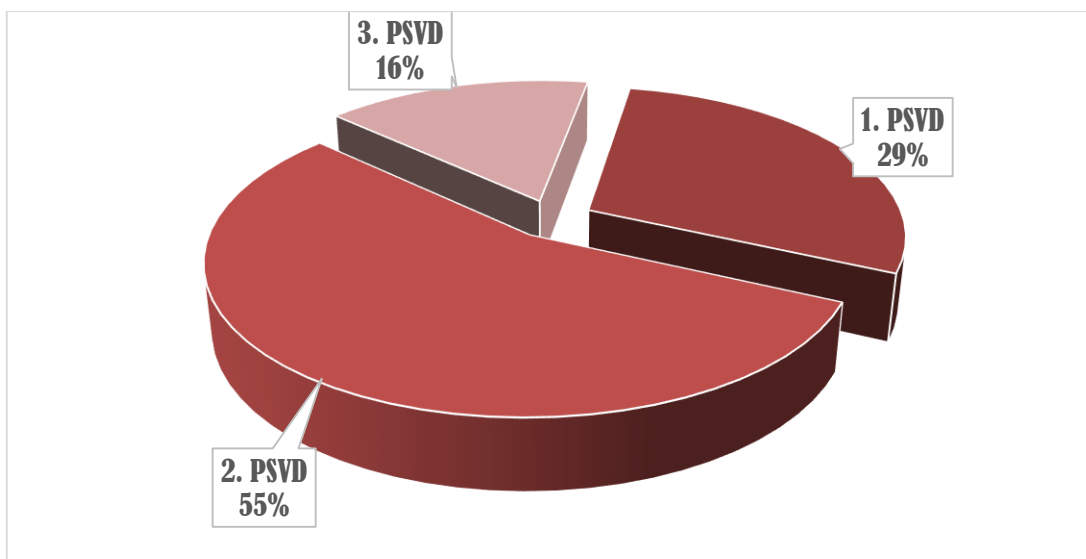
Otázka č. 7 Jste úspěšní v plnění programu zacházení?

Zdroj: vlastní zpracování

Kromě 16% záporných odpovědí na úspěšnost plnění programů si dalších 36% dotázaných není úplně jisto, zda plní stanovené programy zacházení tak, jak je požadováno, a celých 48% odpovědělo jednoznačně kladně, zvolilo tedy odpověď ano.

Otázka č. 8 V jaké prostupné skupině vnitřní diference (PSVD) se nyní nacházíte?

Zdroj: vlastní zpracování

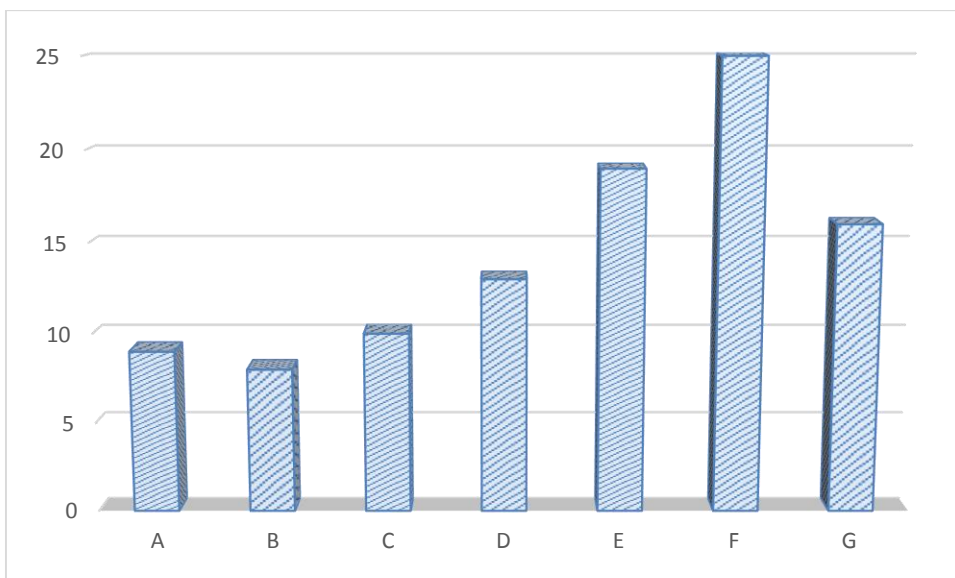
Pro vysvětlení na tomto místě uvádím, co přesně znamená a jak je charakterizováno „Rozdělení do prostupných skupin vnitřní diference“ (dále jen PSVD)

1. PSVD – odsouzený, který si vytvořil podmínky pro udělení odměn; úspěšně plní program zacházení minimálně ve dvou po sobě jdoucích hodnotících obdobích (dozor 2 měsíce, ostraha 3 měsíce)
2. PSVD – průměrný odsouzený
3. PSVD odsouzený, který neplní stanovený program zacházení, vykazuje kázeňské tresty, je problémový.

V této kategorii se největší množství z dotázaných vyskytuje ve skupině 2 – tedy průměrný odsouzený, jejich počet činí 55%, jedná se tedy o většinu dotázaných odsouzených.

Otázka č. 9 Co Vás vedlo k zapojení se do aktivit programu zacházení?

a) Vyplnění volného času	9
b) Zájem o nabízenou aktivitu	8
c) Možnost naučit se něco nového, osobní rozvoj	10
d) Výhody, které mi ze zapojení do aktivity plynou	13
e) Nutnost plnění programu zacházení	19
f) Podání žádosti o podmíněné propuštění, příznivější PSVD	25
g) Nezapojuji se	16

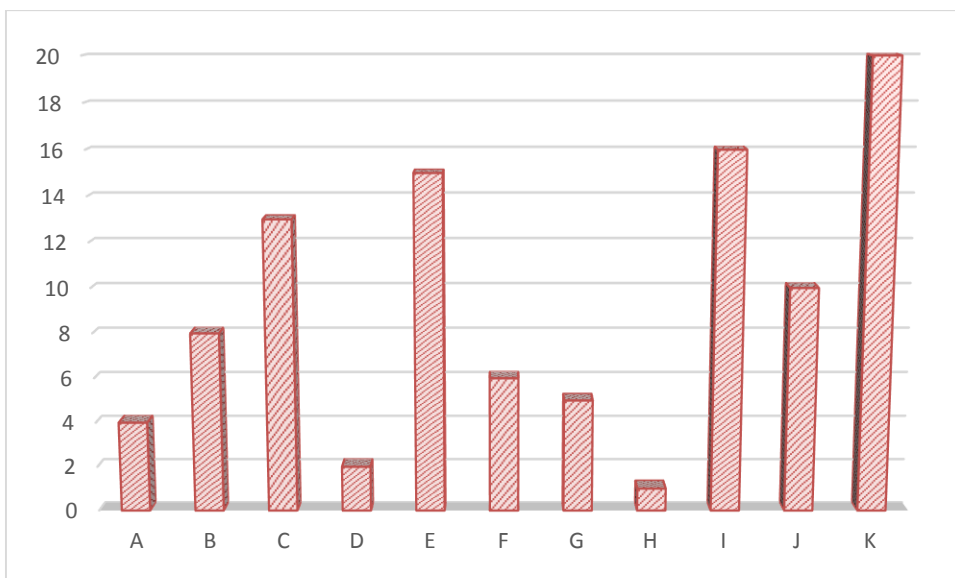

Zdroj: vlastní zpracování

Bohužel největší počet dotazovaných, přesně 25%, odpovědělo, že do aktivit programu zacházení se zapojují pouze z důvodu již podané žádosti o podmíněné propuštění a příznivější PSVD. Dále 19% dotazovaných vězňených osob se dle zjištění do daného programu zapojuje pouze z nutnosti, tedy uložené povinnosti ze strany vychovatelů. Pouze 9% dotazovaných respondentů tím plní svůj volný čas a 8% pak má opravdu zájem o nabízenou aktivitu.

Otázka č. 10 Jaké z nabízených vzdělávacích aktivit se v současnosti ve věznici účastníte?

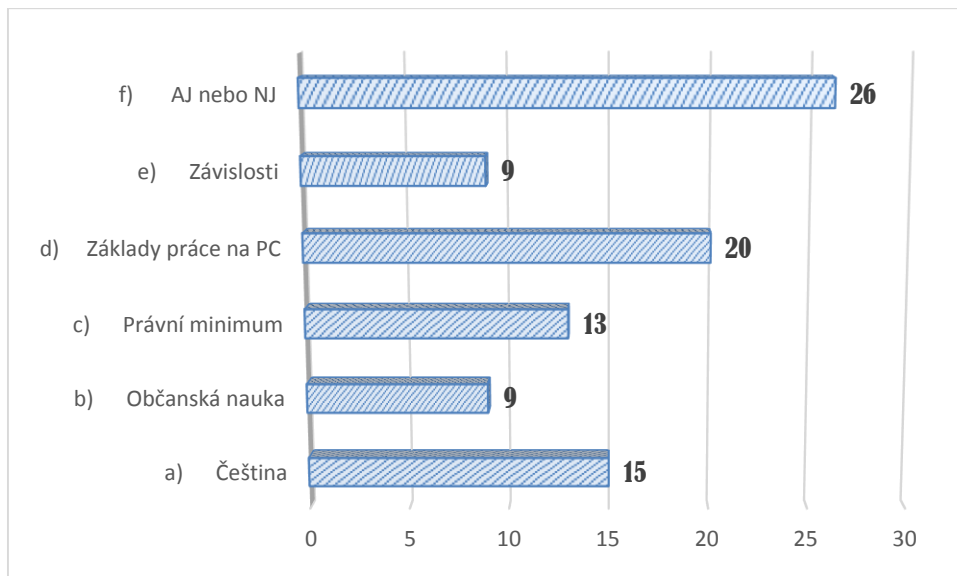
a) Pravidla provozu na pozemní komunikaci	4
b) Pravidla společenského chování	8
c) Právní minimum	13
d) Prevence zneužívání návykových látek ke zdravotnímu životnímu stylu	2
e) Sociálně právní minimum	15
f) Sociální dovednosti	6
g) Současné dění	5
h) Společenská panorama	1
i) Výchova ke zdraví	16
j) Zeměpis Evropy	10
k) Základy práce na PC	20

Zdroj: vlastní zpracování

Dle odpovědí na desátou položenou otázku se vězni nejvíce účastní vzdělávací aktivity Základy práce na PC. To by většině mohlo dopomoci k nalezení lepšího pracovního uplatnění po propuštění z věznice. Počítačová gramotnost je v dnešní moderní době užitečná a mnohdy s naprostou samozřejmostí také vyžadována. Účastní se jí celých 20%. Další oblíbenou aktivitou je Výchova ke zdraví, jak uvedlo 16% dotázaných, a hned za ní Sociálně právní minimum, jak uvedlo 15% dotázaných a Právní minimum, jak uvedlo 13% dotázaných. Naopak málo navštěvovaná je Vzdělávací aktivita s názvem Prevence zneužívání návykových látek ke zdravotnímu životnímu stylu, tato odpověď byla označeno pouze 2x a pak následuje aktivita nejméně navštěvovaná s názvem Prevence zneužívání návykových látek ke zdravotnímu životnímu stylu. Tu označil pouze jeden dotázaný.

Otázka č. 11 Jakého z nabízených vzdělávacích kurzů se v současnosti ve věznici účastníte?

Zdroj: vlastní zpracování

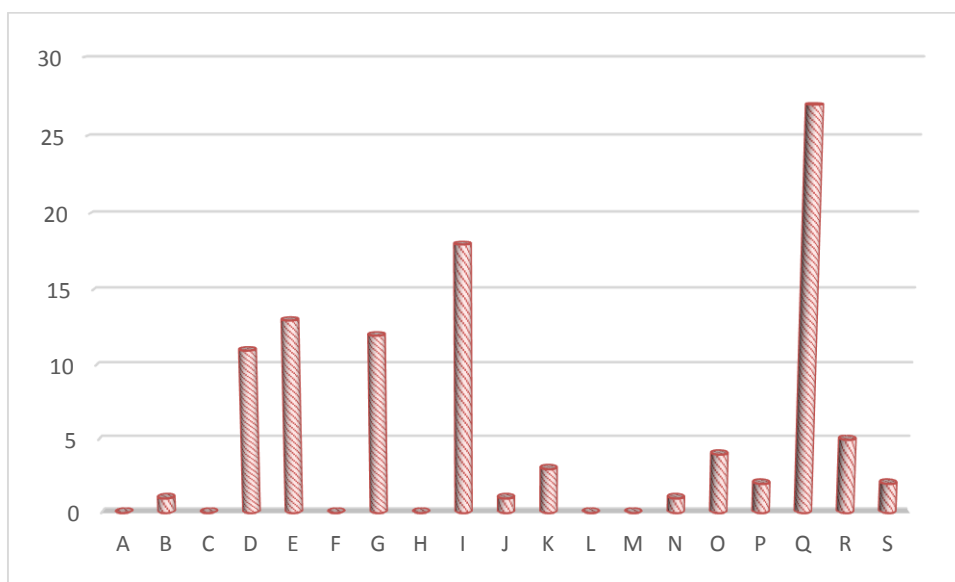
Vzdělávací kurzy jsou obecně kladně hodnoceny, z nabízených jsou všechny navštěvovány, z nich pak nejvíce cizí jazyk, angličtina nebo němčina, jak uvedlo 26% dotázaných, hned v zápětí je hojně navštěvován kurz Základy práce na PC, jak uvedlo 20% dotázaných, pak Čeština, kterou uvedlo 15% dotázaných a Právní minimum s navštěvovaností 13% dotázaných.

Otázka č. 12 Jaké z nabízených speciálně výchovných aktivit se v současnosti ve věznici účastníte?

a) Analýza života s prvky daseinsanalýzy	0
b) Biblická exegeze s prvky biblioterapie	1
c) Ekumenická propedeutika	0
d) Hudební relaxace	11
e) Individuální psychoterapie	13
f) Logoedukace-aplikovaná filozofie	0
g) Muzikoterapie	12
h) Pastorační terapie	0
i) Práce na zahradě (pracovní terapie)	18
j) Poradna drogové prevence	1

k) Poznej sám sebe	3
l) Psychagogika a mytopoetika	0
m) Skupinová aktivita –Hagioterapie	0
n) Skupinová aktivita pro pachatele násilí během výkonu trestu odnětí svobody	1
o) Sociálně právní příprava na výstup z výkonu trestu odnětí svobody	4
p) Speciálně výchovné postupy snižující napětí	2
q) TV-Filmový klub	27
r) 3Z - Zastav se, zamysli se a změň se	5
s) Zvládání agresivity	2

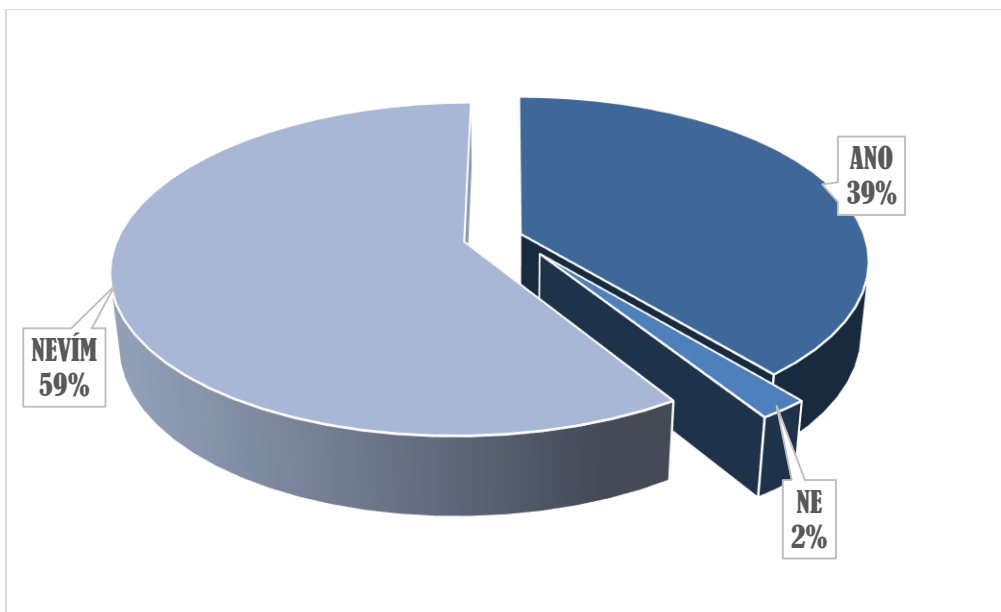
Zdroj: vlastní zpracování

Zdroj: vlastní zpracování

Co se týká nabízených speciálně výchovných aktivit je z výše uvedené obsáhlé tabulky a grafu zřejmé, že nejvíce navštěvovaná je aktivita nazvaná TV-Filmový klub, té se účastní 27% oslovených, další velmi oblíbenou aktivitou je u dotazovaných Práce na zahradě, což je významná pracovní terapie, které se účastní 18% oslovených. Významné zastoupení má také Individuální psychoterapie, kterou navštěvuje 13% oslovených, dále Muzikoterapie, kterou navštěvuje 12% oslovených a Hudební relaxace, kterou navštěvuje 11% oslovených odsouzených.

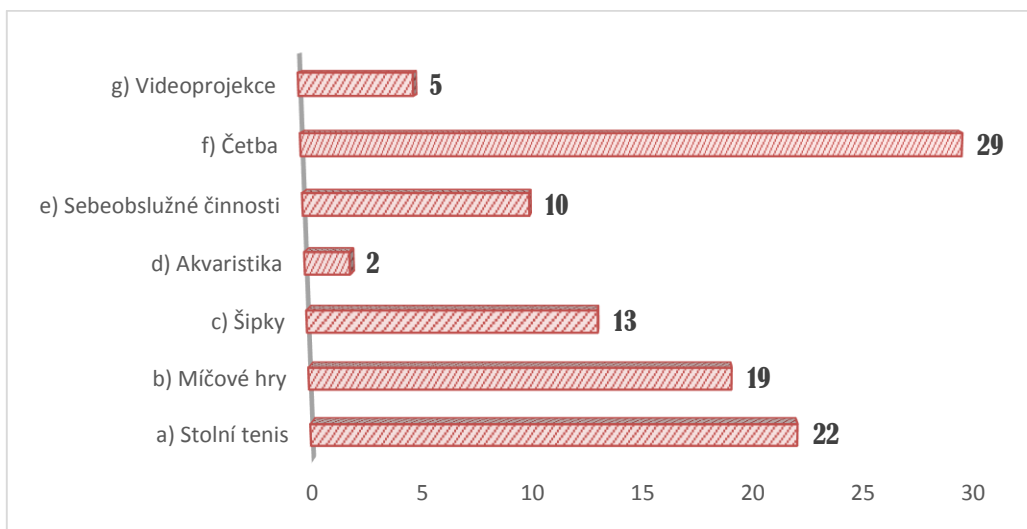
Otázka č. 13 Je pro Vás nabídka vzdělávacích a zájmových aktivit ve věznici dostatečná?

Zdroj: vlastní zpracování

Pro 39% dotázaných je nabídka vzdělávacích a zájmových aktivit dostatečná, 59% uvedlo, že neví a pouze pro 2% je nabídka aktivit nedostatečná.

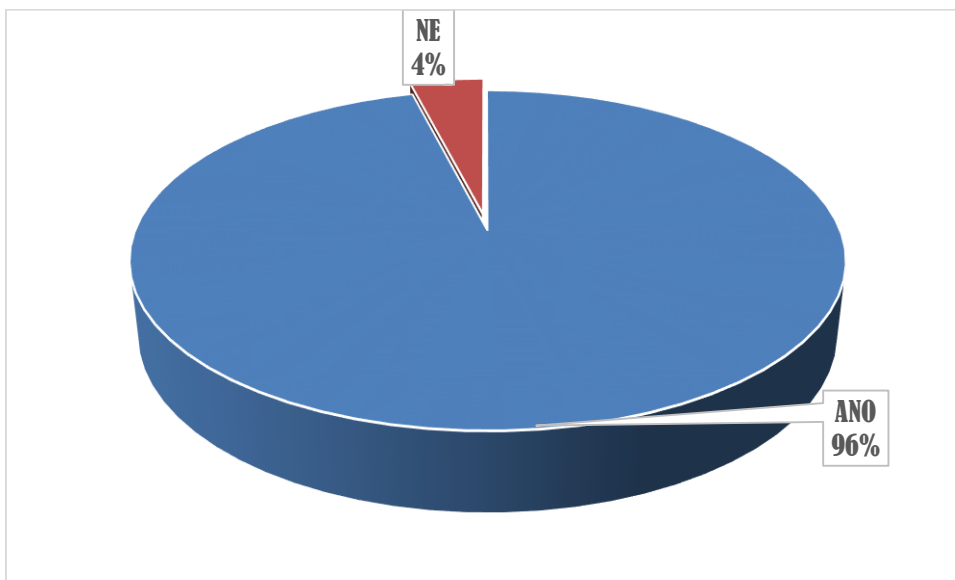
Otázka č. 14 Jaké z nabízených zájmových aktivit se v současnosti ve věznici účastníte?

Zdroj: vlastní zpracování

Z tohoto grafu je zřejmé, že Četba je nejoblíbenější zájmovou aktivitou, kterou vězni v současné době ve věznici vykonávají, jedná se o 29%. Oblíbený je ale také stolní tenis, jak uvedlo 22 % či míčové hry, jak uvedlo 19%. Naopak nejméně navštěvovanou zájmovou aktivitou je akvaristika, kterou provozují pouze 2% dotázaných.

Otázka č. 15 Jste ve výkonu trestu pracovně zařazen?

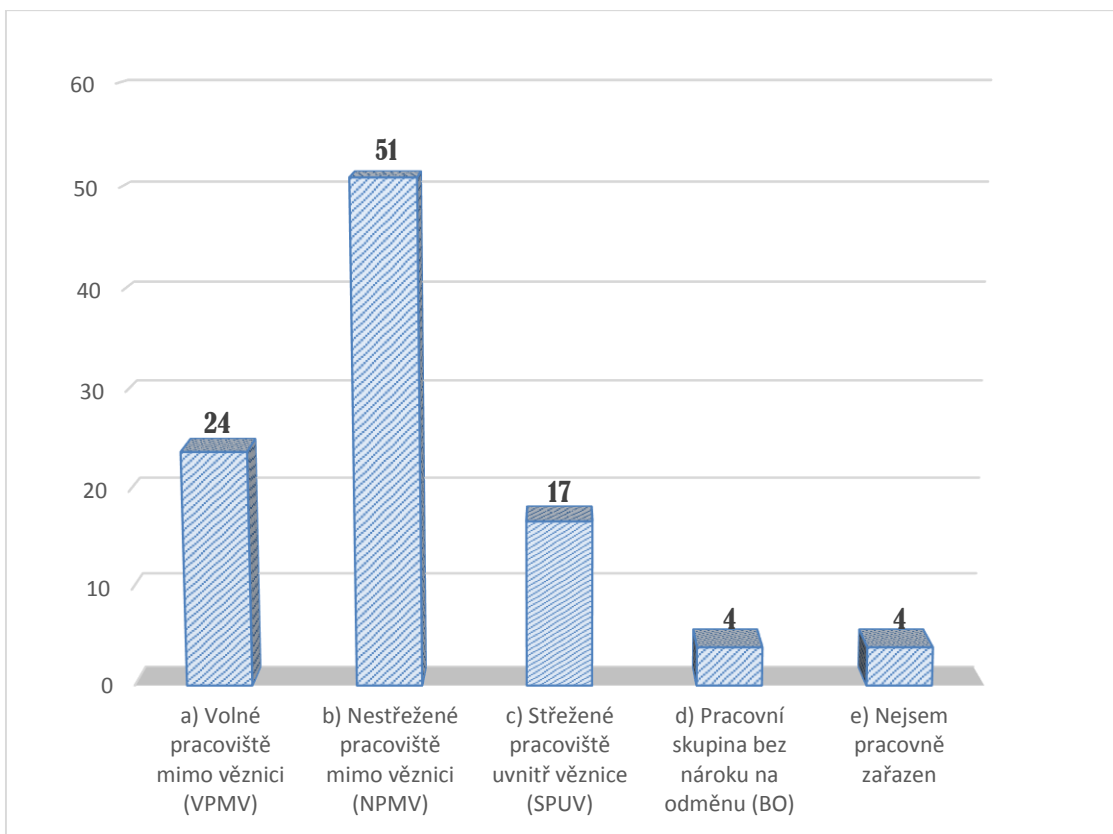
Zdroj: vlastní zpracování

Na tuto otázku odpovědělo pouze 4% vězňů, že nejsou v současné době ve výkonu trestu pracovně zařazení. Zbývajících 96% uvedlo, že jsou pracovně zařazení.

Otázka č. 16 Pokud jste pracovně zařazen, na jakém typu pracoviště?

a) Volné pracoviště mimo věznici	24
b) Nestřežené pracoviště mimo věznici	51
c) Střežené pracoviště uvnitř věznice	17
d) Pracovní skupina bez nároku na odměnu	4
e) Nejsem pracovně zařazen	4

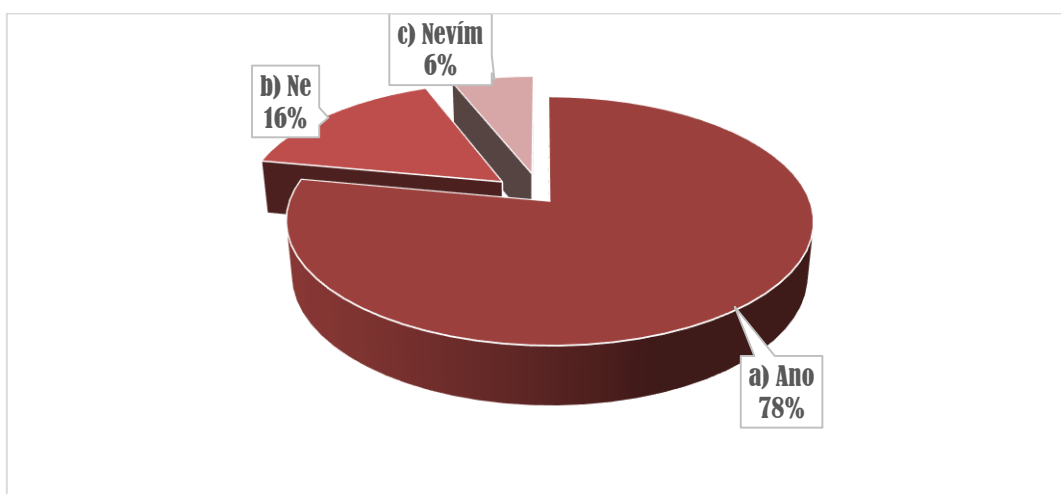
Zdroj: vlastní zpracování

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvíce odsouzených pracuje dle výsledků dotazníkového šetření na nestřeženém pracovišti mimo věznici, celých 51% a dále pracují na volném pracovišti mimo věznici, jedná se o 24% respondentů.

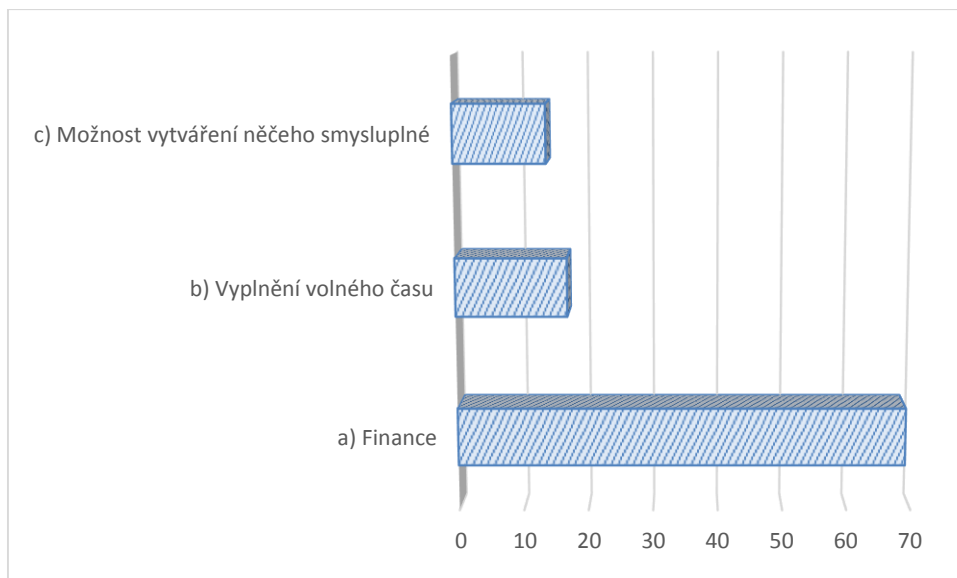
Otázka č. 17 Preferujete pracovní zařazení před zájmovými aktivitami programu zacházení?

Zdroj: vlastní zpracování

Jak je patrné z grafu k otázce č. 17, celých 78% dotázaných preferuje pracovní zařazení před zájmovými aktivitami. Pouhých 16% uvedlo odpověď ne a 6% uvedlo odpověď nevím.

Otázka č. 18 Jaká je Vaše motivace k práci?

Zdroj: vlastní zpracování

Tato otázka je zaměřena na motivaci pracovat. Oslovení odsouzení na ni odpověděli jednoznačně. Největší motivací pro pracování ve věznicí jsou finance, jak uvedlo 69% dotázaných. Odpověď, že motivací je vyplnění volného času zvolilo 17% dotázaných a pouhých 14% uvedlo možnost vytváření něčeho smysluplného. V této otázce byla eventualita vypsát také jinou možnost, než nabízené odpovědi, tuto však nevyužil nikdo.

4.5.1 Vyhodnocení stanovených hypotéz

H1: Odsouzení se zapojují do aktivit programů zacházení pro následné výhody a lepší hodnocení z výkonu trestu odnětí svobody.

Tato hypotéza se potvrdila částečně. Celých 25% dotázaných určilo jako svou odpověď pro zapojování se do aktivit příznivější hodnocení při podání žádosti o podmíněné propuštění, a dále 19% dotázaných se do daného programu zapojuje pouze z nutnosti, tedy povinnosti uložené vychovateli. Dalších 13% dotázaných uvedlo, že je motivují výhody.

H2: Odsouzení s kratším trestem jsou aktivnější v plnění programu zacházení než odsouzení s dlouhým trestem odnětí svobody.

Tato hypotéza se potvrdila. Všichni odsouzení, kteří byli dotazováni, se vyskytovali ve věznici s ostrahou a s dozorem, tudíž tresty všech jsou mírné (s horní hranicí 8 let). Navíc nadpoloviční většina, celých 60% respondentů uvedl, že jejich trest odnětí svobody činí 1 – 3 roky. S ohledem na výsledky dotazníkového šetření je možno říci, že každý odsouzený se na nějakém typu aktivity podílí, ať vzdělávací, zájmové, či pracovní.

H3: O aktivity zájmové je četnější zájem než o aktivity vzdělávací.

Tato hypotéza se potvrdila. Oslovení odsouzení se stanovených vzdělávacích aktivit účastní a jeví o ně poměrně velký zájem. Co se týče procentuálního zastoupení, ač nepatrně, přesto je větší účast na zájmových aktivitách než na těch vzdělávacích.

H4: O aktivity zájmové je četnější zájem než o aktivity pracovní.

Tato hypotéza se nepotvrdila. 96% dotázaných je pracovníě zařazena a dále 78% dotázaných uvedlo, že pracovnímu zařazení dává přednost před aktivitami zájmovými. Jak mi bylo sděleno zaměstnancem věznice, který s odsouzenými pracuje, jejich velkou motivací pro práci je finanční ohodnocení a možnost dostat se alespoň na chvíli mimo zdi věznice.

H5: Odsouzení s vyšším vzděláním preferují vzdělávací a speciálně výchovné aktivity před zájmovými

Tato hypotéza se nepotvrdila. Dle vyplněných dotazníků, respondenti, kteří uvedli vyšší vzdělání, nepreferují nabízené vzdělávací aktivity. I oni dávají přednost pracovním aktivitám.

Shrnutí

Z výsledků dotazníkového šetření je zřejmé, že pokud jde o zapojování se odsouzených do jakýchkoliv aktivit, účastní se jich dotazovaní zejména z toho důvodu, že si zažádali o podmíněčné propuštění a takováto činnost by jim mohla vylepšit hodnocení a zvýšit tak šanci na dřívější propuštění na svobodu. V některých případech bylo zjištěno, že velkou roli hraje také povinnost účastnit se aktivit uložena přímo vychovatelem. Pro zdařilou převýchovu jedince je tedy účast na pracovních či vzdělávacích aktivitách nucená a nevyhnutelná. První hypotéza se tedy potvrdila částečně. Z větší části je zapojování se do aktivit ve věznici způsobováno vidinou výhod a zároveň velké množství odsouzených má povinnost se jich

účastnit.

Bylo zjištěno, že každý odsouzený se na nějakém typu aktivitu podílí, ať se jedná o aktivitu vzdělávací, zájmovou, či pracovní. To je mimo jiné způsobeno tím, že dotazovaní se vyskytují ve věznici s dozorem, což znamená, že se zde nacházejí prvotrestaní, nebo odsouzení za nedbalostní trestný čin. Zároveň je důležité uvést, že vzhledem k poměrně nízkým trestům, které si zde odpykávají, si odsouzení uvědomují reálnou možnost brzkého propuštění a potřebu smysluplného trávení času za zdi věznice. Druhá hypotéza se tak potvrdila.

Většina oslovených odsouzených se raději věnuje aktivitám zájmovým než vzdělávacím. Navzdory tomu, že procentuálně jsou to právě aktivity zájmové, které jsou oblíbenější a také více navštěvovanější, stanovených vzdělávacích aktivit se účastní jen nepatrně méně jedinců. Lze tedy uvést, že i třetí hypotéza se potvrdila.

Čtvrtá hypotéza se nepotvrdila, neboť na rozdíl od mé domněnky, že se odsouzení raději věnují zájmovým aktivitám, vyšlo najevo, že tomu tak není. Nadpoloviční většina uvedla, že je pracovní zařazena a téměř stejný počet odpověděl, že práci dává přednost před zájmovou činností. To má své vysvětlení a tím je jednak finanční ohodnocení za vykonanou práci a také možnost výměny prostředí věznice za prostředí jakékoliv jiné. Za takovou možnost jsou trestanci upřímně rádi.

Stejně tak jsou za možnost pracovat ve věznici vděční i odsouzení, kteří v dotazníku uvedli, že mají vzdělání vyšší. Jejich motivace k práci je naprosto stejná jako u ostatních a tím pádem se pátá hypotéza nepotvrdila.

Závěr

Výkon trestu odnětí svobody je uskutečňován ve vězeňských zařízeních. Takové prostředí však není příliš vhodné pro jakýkoliv další osobní růst nebo pro sebevzdělávání. Avšak i zde existují formy, metody a techniky, které jsou v současné době personálem věznic užívány pro výchovu, potažmo převýchovu a vzdělávání. Cílem diplomové práce bylo zmapování všech používaných metod práce s uvězněnými, zjištění jejich vzdělávacích možností a proniknutí do procesu nápravy zločince z důvodu jeho integrace zpět do společnosti.

Diplomová práce se zaměřuje ve své teoretické části nejprve na vymezení základních pojmů, následně jsou popsány oblasti, které s tématem úzce souvisí. Dále je nastíněn historický vývoj práce s vězni, od automatického udílení trestu smrti v dobách minulých až po vězeňský systém současnosti. Nejobsáhlejší pasáž pak patří hlavnímu tématu, tedy penitenciárnímu vzdělávání v zařízení pro výkon trestu odnětí svobody, jak je uvedeno v názvu práce. Je zde naznačena zejména možnost nápravy jedince během jeho uvěznění. V této souvislosti je poukázáno na význam vzdělávacích aktivit, speciálně výchovných aktivit, zájmových aktivit a pracovních aktivit, jejichž záměrem je především získání nových poznatků, vědomostí a výchova k novým životním cílům. To je zabezpečováno odbornými pracovníky věznic v rámci individuálně nastavených programů zacházení s odsouzenými, jak je popsáno v závěrečné pasáži teoretické části.

Část praktická pak poukazuje na to, že snaha o převýchovu trestanců a jejich vzdělávání je jádrem a podstatou současného pojetí věznění. Pomocí dotazníkového šetření je charakterizována zkoumaná skupina odsouzených mužů, zařazených k výkonu trestu do Věznice Stráž pod Ralskem. Na základě zjištěných informací je vyložen jejich pohled na smysluplnost nabízených a poskytovaných programů a názor na to, jaký v nich spatřují význam. Zvolenou výzkumnou metodou je utvořena konkrétní představa o tom, jakým aktivitám dávají trestanci přednost a proč tomu tak je. Zároveň je zkoumána motivace jejich zapojování se do určité činnosti. Údaje, které z použité výzkumné metody vyplývají, jsou zpracovány do jednotlivých grafů (jsou použity dva typy grafů – sloupcový a výsečový), které jsou pro lepší orientaci doplněny o krátký popis. V pěti případech jsou pro lepší přehlednost ještě doplněny o tabulku. Následně je 5 stanovených hypotéz vyhodnoceno. Dvě hypotézy se potvrdily, dvě hypotézy se nepotvrdily a jedna hypotéza se potvrdila částečně.

Stanovené cíle byly naplněny. Byly zmapovány všechny používané metody práce s uvězněnými, byly zjištěny jejich vzdělávacích možnosti a bylo proniknuto do odborně vedeného procesu nápravy zločince. Na závěr je nutné uvést, že je potřeba využívat všech v současnosti dostupných nástrojů pro práci s odsouzenými a to tak, aby se připravovali na své budoucí propuštění udržením či získáním pracovních návyků, doplněním vzdělání či získáním kvalifikace, o niž je zájem na pracovním trhu. V tomto správně nastaveném trendu je potřeba pokračovat, nepřestávat vyvíjet nové a moderní techniky, jak dosáhnout požadovaného cíle, tedy zdárné integrace odsouzených zpět do společnosti.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK:

VSČR	Vězeňská služba České republiky
SARPO	Souhrnná Analýza Rizik a Potřeb Odsouzených
VTOS	Výkon trestu odnětí svobody
EPR	European Prison Rules
PSVD	Prostupná skupina vnitřní diferenciac

ZDROJE

MONOGRAFIE

BAJCURA, Lubomír. *Nástin periodizace dějin vězeňství v českých zemích v letech 1945-1969*, In: *České vězeňství 2-3/1999*, Praha 1999, s. 7.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava. a kol. *Sociální ochrana terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 104

GAVORA, Peter. *Sprievodca metodológiou kvalitatívneho výskumu*. Regent, 2006 ISBN 80-88904-46-3

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva. 1. vydání*. Dobrá Voda : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2000, s. 81

JIŘIČKA, Václav. a kol. *Úvod do zkoumání efektivity intervenčních programů v českých věznicích*. Praha: Vězeňská služba Česká republiky - Odbor výkonu vazby a trestu, 2012, s. 15.

KRATOCHVÍL, Vladimír. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Brno : Masarykova univerzita, 2003, s. 9,10

KUCHTA, Josef, VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha : C.H.Beck, 2005, s.183.

KÝR, Aleš. *Nástin historického vývoje odborného vzdělávání vězeňského personálu do roku 1989*, In: *Historická penologie č. 2/2004*, Praha 2004, s. 3

MAŇÁK, Josef. a kol. *Kapitoly z metodologie pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1994.

MEZNÍK, Jiří, KALVODOVÁ, Věra, KUCHTA, Josef. *Základy penologie*. 1. vyd. Masarykova univerzita :Brno, 1995. 75 s. ISBN 80-210-1248-X. s. 7.

MUCHA, Ivan. *Sociologie : základní texty*. 3. vyd. Jesenice u Prahy : Tiskárna a vydavatelství 999, 2007. 302 s. ISBN 978-80-86391-26-7. s. 153

Národní archiv Praha, f. S SNV, kart. 5, *Vězeňství před rokem 1945 a nyní*. dostupné na: <http://docplayer.cz/2014501-Vzdelavani-odsouzenych-ve-druhe-polovine-20-stoleti.html>

NOVOTNÝ, Oto, DOLENSKÝ, Adolf, JELÍNEK, Jiří, VANDUCHOVÁ, Marie. *Trestní právo hmotné. 1. Obecná část*. Praha : CODEX Nakladatelství Hugo Grotius, a. s., 1992, s. 14

NOVOTNÝ, Oto, VANDUCHOVÁ, Marie a kol. *Trestní právo hmotné. I. Obecná část. 5.* přepracované vydání. Praha : ASPI, 2007, s. 35

PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 269 s. ISBN 80-7178-399-4.

SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie. II. díl, Teorie a praxe zacházení s vězňnými*. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2007. s. 77 ISBN 978-80-7372-204-3

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání*. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 407

VÁŇO J., FRIDRICHOVÁ M. *Průběžné hodnocení programu zacházení - Metodická pomůcka pro vychovatele a speciální pedagogy*. Stráž pod Ralskem, 2016

VÁŇA, M. *Střední odborné učiliště, učiliště a odborné učiliště Vězeňské služby České republiky 1983-1998*, příloha časopisu České vězeňství 3-4/1998, Praha 1998, s. 4.

Vězeňská služba ČR, Generální ředitelství České republiky. *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2025*. dostupné na: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/koncepce_do%20roku_2015.pdf

Vězeňská služba ČR, Generální ředitelství České republiky. *Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2014*. dostupné na: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>

Vězeňská služba ČR, *Výroční zpráva Vězeňské služby ČR za rok 2013*, Praha, březen 2014, s. 17-18.
dostupné na: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/191file/PDF/vyrocnizprava_vscr_2013.pdf.

UHLÍK, Jan. *Historie věznění a vězeňství v Čechách*, Praha 2006, s. 222.

LEGISLATIVA:

Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. 12/1989. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 25. 4. 2013].

Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 36/2013. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 25. 4. 2013].

Nařízení vlády č. 365/199 Sb., ve znění nařízení vlády č. 414/2000 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených osob zařazených do zaměstnání ve výkonu trestu odnětí svobody In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 25. 4. 2013].

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., řád výkonu trestu odnětí svobody. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 25. 4. 2013].

ČESKO. Usnesení předsednictva ČNR 2/1993 Sb. ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku České republiky. In: Sbírka zákonů České republiky. 1992, částka 1. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 40/2009, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 25. 4. 2013].

Zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 25. 4. 2013].

Zákon. č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 25. 4. 2013].

INTERNET:

<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>

<http://www.vscr.cz/oj/>

<http://www.vscr.cz/veznice-ostrov-nad-ohri-88/informacni-servis-1610/vzdelavani-a-zamestnanost-veznu-896/obecna-informace-o-zamestnavani-veznu-2796>

<http://zakony.centrum.cz/ustava-ceske-republiky>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Dotazník

Příloha č. 2 Tabulka - Speciálně výchovné a vzdělávací aktivity

Příloha č. 3 Dopis řediteli věznice

DOTAZNÍK

Dobrý den,

jsm studentkou Univerzity Palackého v Olomouci a ráda bych Vás požádala o vyplnění tohoto dotazníku. Údaje získané tímto dotazníkovým šetřením poslouží výhradně pro studijní účely, konkrétně pro diplomovou práci, která je zaměřena na vzdělávací, pracovní a zájmové aktivity ve věznici.

Tento dotazník je zcela anonymní, tudíž veškerá takto získaná data budou použita pro potřeby této práce a nebudou poskytnuta či zneužita k jiným účelům.

Za ochotu se šetření účastnit a čas strávený při vyplňování tohoto dotazníku Vám předem mnohokrát děkuji.

POKYNY K VYPLŇOVÁNÍ

Dotazník obsahuje několik typů otázek. Odpovídejte na ně, prosím, výběrem příslušné odpovědi zakroužkováním. Pokud v instrukci otázky není uvedeno jinak, vyberte jen jednu variantu odpovědi. U některých otázek máte možnost odpověď vyjádřit svými slovy, pokud nevyberete z uvedených možností.

Prosím Vás o pravdivost při vyplňování, každý údaj a je pro mne velice významný.

1. Kolik je Vám let?

- a) Méně než 20 let
- b) 20 – 30 let
- c) 30 – 40 let
- d) 40 – 50 let
- e) 50 let a více

2. Jaký je Váš rodinný stav?

- a) Svobodný
- b) Ženatý
- c) Rozvedený
- d) Vdovec

3. Máte děti?

- a) Ano
- b) Ne

4. Vyrůstal jste v úplné rodině?

- a) Ano
- b) Ne

5. Jak dlouhý je Váš trest odnětí svobody

- a) 1 - 3 rok
- b) 4 - 8 let

6. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) Nedokončené základní vzdělání
- b) Základní vzdělání
- c) Vyučení, středoškolské vzdělání bez maturity
- d) Středoškolské vzdělání s maturitou
- e) Vyšší odborné vzdělání (DiS.)
- f) Vysokoškolské vzdělání (Bc., Mgr., Ing, JUDr., PhDr., RNDr., apod.)

7. Jste úspěšní v plnění programu zacházení?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nejsem si jistý

8. V jaké prostupné skupině vnitřní diference (PSVD) se nyní nacházíte?

- a) 1. PSVD
- b) 2. PSVD
- c) 3. PSVD

9. Co Vás vedlo k zapojení se do aktivit programu zacházení?

- a) Vyplnění volného času
- b) Zájem o nabízenou aktivitu
- c) Možnost naučit se něco nového, osobní rozvoj
- d) Výhody, které mi ze zapojení do aktivity plynou
- e) Nutnost plnění programu zacházení
- f) Podání žádosti o podmíněné propuštění, příznivější PSVD
- g) Nezapojuji se

10. Jaké z nabízených vzdělávacích aktivit se v současnosti ve věznici účastníte?

- a) Pravidla provozu na pozemní komunikaci
- b) Pravidla společenského chování
- c) Právní minimum
- d) Prevencí zneužívání návykových látek ke zdravotnímu životnímu stylu
- e) Sociálně právní minimum
- f) Sociální dovednosti
- g) Současné dění
- h) Společenská panorama
- i) Výchova ke zdraví
- j) Zeměpis Evropy
- k) Základy práce na PC

11. Jakého z nabízených vzdělávacích kurzů se v současnosti ve věznici účastníte?

- a) Čeština
- b) Občanská nauka
- c) Právní minimum
- d) Základy práce na počítači
- e) Závislosti
- f) Anglický nebo německý jazyk

12. Jaké z nabízených speciálně výchovných aktivit se v současnosti ve věznici účastníte?

- a) Analýza života s prvky daseinsanalýzy
- b) Biblická exegeze s prvky biblioterapie
- c) Ekumenická propedeutika
- d) Hudební relaxace
- e) Individuální psychoterapie
- f) Logoedukace-aplikovaná filozofie
- g) Muzikoterapie
- h) Pastorační terapie
- i) Práce na zahradě (pracovní terapie)
- j) Poradna drogové prevence
- k) Poznej sám sebe
- l) Psychagogika a mytopoetika
- m) Skupinová aktivita – Hagioterapie
- n) Skupinová aktivita pro pachatele násilí během výkonu trestu odnětí svobody
- o) Sociálně právní příprava na výstup z výkonu trestu odnětí svobody
- p) Speciálně výchovné postupy snižující napětí
- q) TV-Filmový klub
- r) 3Z - Zastav se, zamysli se a změň se
- s) Zvládání agresivity

13. Je pro Vás nabídka vzdělávacích a zájmových aktivit ve věznici dostatečná?

- a) Ano, je pro mě nabídka aktivit dostatečná.
- b) Ne, nabídka aktivit dostatečná není.
- c) Nevím, nepřemýšlel jsem o tom.

14. Jaké z nabízených zájmových aktivit se v současnosti ve věznici účastníte?

- a) Stolní tenis
- b) Míčové hry
- c) Šipky
- d) Akvaristika
- e) Sebeobslužné činnosti
- f) Četba
- g) Videoprojekce

15. Jste ve výkonu trestu pracovní zařazen?

- a) Ano
- b) Ne

16. Pokud jste pracovní zařazen, na jakém typu pracoviště?

- a) Volné pracoviště mimo věznici
- b) Nestřežené pracoviště mimo věznici
- c) Střežené pracoviště uvnitř věznice
- d) Pracovní skupina bez nároku na odměnu
- e) Nejsem pracovní zařazen

17. Preferujete pracovní zařazení před zájmovými aktivitami programu zacházení?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

18. Jaká je Vaše motivace k práci?

- a) Finance
- b) Vyplnění volného času
- c) Možnost vytváření něčeho smysluplného
- d) Jiná možnost.....

SPECIÁLNĚ VÝCHOVNÉ AKTIVITY
Analýza života s prvky daseinsanalýzy - rozvrhování životních cílů do budoucna
Biblická exegeze s prvky biblioterapie - exegeze vybraných pasáží duchovní literatury, formování etických a hodnotově morálních postojů
Ekumenická propedeutika - otázky dobra a zla v širším pojetí pro zájemce orientované na satanismus či jiná světová náboženství
Hudební relaxace - vzbuzování žádoucích emocí a uvolnění mysli i těla náslechem relaxačních melodií
Individuální psychoterapie - odborná pomoc v psychické depresi či jiných obdobně vypjatých krizových stavech (na vyžádání či doporučení)
Logoedukace-aplikovaná filozofie - hledání smyslu života (existenciálně) a světa (ontologicky)
Muzikoterapie - poslech a vnímání reprodukované hudby. Skladby klasicko-romantické produkce s následnou diskuzí o intenzitě působení.
Pastorační terapie - pomoc potřebným, poradenství v oblasti výběru osobní religiozity, duchovní doprovázení, prohlubování zdravé víry
Pastorální poradenství - pomoc potřebným, poradenství v oblasti výběru osobní religiozity, duchovní doprovázení
Práce na zahradě (pracovní terapie) - směřuje především k pozitivnímu ovlivnění pracovních návyků odsouzených a pozitivního vztahu k přírodě. Základem aktivity je práce na pozemku, příprava půdy, výsadba, pěstování, ošetřování a sklizeň plodin. Teoretická část je zaměřena na získávání teoretických poznatků. Aktivita navazuje na sebe-obslužné činnosti, kde odsouzení mají možnost si ze sklizených plodin připravit různé pokrmy.
Poradna drogové prevence - motivuje odsouzené ke změně životního stylu směrem k abstinenci, podporuje jejich začlenění do života bez drog, zvyšuje informovanost o rizicích spojených s užíváním drog.
Poznej sám sebe - aktivita je zaměřena na práci s odsouzenými, především zaměřením na jejich minulost, současnost i budoucnost. Aktivita bude probíhat dle potřeby odsouzených kolektivně či individuálně, v pravidelném jednorodinovém fondu týdně. Především je určena pro odsouzené, kteří jsou ve VTOS poprvé.
Psychagogika a mytopoetika - sebezpoznání rozborem mýtů, pohádek a snů

Skupinová aktivita - Hagioterapie - posílení dospělých struktur lidské psychiky v oblasti existenciálních a hodnotových komponent

Skupinová aktivita pro pachatele násilí během VTOS - aktivita pro vybrané odsouzené (pachatele násilí během VTOS) zaměřená na zlepšení komunikace a vhodné strategie řešení nepříjemných situací, na nesení odpovědnosti za sebe a k prosociálnímu chování.

Sociálně právní příprava na výstup z VTOS - získání základních sociálních informací potřebných pro život

Speciálně výchovné postupy snižující napětí - aktivita směřuje především k pozitivnímu ovlivnění odsouzených. Hlavním cílem aktivity je ventilace emočního napětí mezi odsouzenými, předcházení násilí a agresivity odsouzených.

Terapie realitou - cílem terapie realitou je vést jedince umístěné k tomu, aby jednal realisticky (dle reálné situace), odpovědně, a aby hodnotil své chování jako správné či nesprávné v souladu s všeobecně platnými mravními a právními normami. Z hlediska naplnění potřeb je takový jedinec veden k tomu, aby naplnil své potřeby takovým způsobem, který nepřipraví ostatní o jejich vlastní potřeby. Je motivován k tomu, aby nakonec dosáhl vědomí vlastní hodnoty.

TV-Filmový klub - základním cílem aktivity TV – filmový klub je dovést jedince umístěné k uchopení základních hodnot v axiologickém kontextu. Nabízí se jim tak možnost pochopit jasnou hranici mezi dobrem a zlem. V konečném důsledku jde o cestu k uschopnění aplikovat jasný morální názor, jako postulát praktického života.

3Z - Zastav se, zamysli se a změň se - cílem aktivity je změna myšlení klientů ve vztahu k páčání trestné činnosti a osvojení si obecně lidských sociálních dovedností na základě kognitivně behaviorálních technik.

Zvládání agresivity - aktivita směřuje především k pozitivnímu ovlivnění hodnotové orientace mladých pachatelů, odsouzených zejména za násilnou trestnou činnost. Hlavní důraz klade na analýzu a zvládání jejich vlastní agresivity a agresivního chování. Účelem aktivity není potlačování vlastní agresivity, zlosti, citů, negativních emocí, ale naopak pokusit se naučit jak mají být konflikty zvládnuty bez destrukce. (přednostně pro prvovzržené a mladé odsouzené ve věku do 26 let s násilnou TČ)

VZDĚLÁVACÍ AKTIVITY

Angličtina - základní gramatické jevy včetně jejich procvičení, základní konverzační témata, základní slovní zásoba

Pravidla provozu na pozemní komunikaci - základem této aktivity je seznámení, obnovení znalostí odsouzených z problematiky provozu na pozemních komunikacích. V jednotlivých sezeních probíhá výklad ustanovení zákona o provozu na pozemních komunikacích, seznámení s právy a povinnostmi účastníků provozu na pozemních komunikacích s možností prověřit si znalosti formou vyplnění zkušebních testů autoškoly.

Pravidla společenského chování - souhrn společenských zvyklostí, které nám umožňují efektivně přežít a chránit se před společenskými úrazy. Jde vlastně o souhrn pravidel, norem, zvyklostí, tradic, nepsaných zákonů, apod. Obsahem jsou kontakty a komunikace mezi lidmi, chůze, pohyb, doprava, náležitosti v zaměstnání, odívání, návštěvy a stolování, rodinné obřady a náboženství, tanec, kultura, erotika, cestování a volný čas. Přednášky s využitím DVD, populárně-naučných publikací, volná beseda k tématům, nácviky, kvízy.

Právní minimum - směřuje především k pozitivnímu ovlivnění právního vědomí odsouzených. Odsouzení jsou seznamováni ze základními právními normami v ČR jak např. Ústava ČR, Listina základních práv a svobod, Trestní zákoník, Zákon o VTOS, Zákon o rodině apod., a to formou přednášek s následným rozebráním problému v diskusi.

Prevenčí zneužívání návykových látek ke zdravotnímu životnímu stylu - obsahem aktivity jsou krátké přednášky na začátku setkání, promítání vybrané části z dokumentárních filmových a televizních pořadů s drogovou problematikou s následnou diskusí k pocitům, zkušenostem, prožitkům a názorům na dotčenou problematiku v rámci přednášky i v použitém filmovém dokumentu obsaženou. V průběhu aktivity mohou být užity složky volnočasových aktivit, jako poslech hudby, výtvarná činnost, soutěže a kvízy, ale i různé relaxační metody. Skupinová vzdělávací aktivita je určena pouze pro odsouzené zařazené do Bezdrogové zóny věznice.

Sociálně právní minimum - právní normy nejen v obecné rovině, základní orientace v normách upravujících VTOS

Sociální dovednosti - informace o sociálním zajištění a služeb různých úřadů, instrukce, rady a pomoc v jednání s úřady

Současné dění - poskytuje odsouzeným přehled o současném aktuálním dění jak v rámci regionu, tak celé ČR, dále také přehled o nejdůležitějších světových událostech. Cílem je podpořit zájem odsouzených o současné dění v oblasti kultury, vyvolat v nich zájem o dění v politické situaci. Ve volné diskuzi je možné se vyjádřit k aktuálně probíraným tématům. Současně si mohou rozšířit své všeobecné znalosti a zároveň se může měnit jejich náhled na svět a koloběh života. Aktivita je určena pro odsouzené umístěné na výstupním oddělení.

Společenská panorama - aktivita je určena pro odsouzené, zařazené na specializovaném oddělení pro odsouzené s mentální retardací. Cílem aktivity je poskytnout odsouzeným přehled o současném aktuálním dění jak v rámci regionu, celé České republiky, tak přehled o nejdůležitějších světových událostech. Cílem je podpořit zájem odsouzených o současné dění v oblasti kultury, sportu a vyvolat v nich zájem o dění v politické situaci.

Výchova ke zdraví - Cílem aktivity je obohacení vědomostí odsouzených v oblastech zdraví, životního stylu, dospívání a některých jeho zdravotních problémů, neinfekčních chorob, úrazů, životního prostředí a laické první pomoci. Nedílnou součástí je obohacení vědomostí z oblasti epidemiologie a dodržování osobní hygieny.

Zeměpis Evropy - důležité a zajímavé informace o jednotlivých státech, práce s atlasem, filmové dokumenty, vědomostí kvízy a soutěže

Základy práce na PC - výuka práce na počítači. Aktivita je zaměřena na osvojení si základů k obsluze PC (Word, Excel). Měla by přispět k rozšíření vědomostí a znalostí v práci s PC a následnému využívání v praxi.

VZDĚLÁVACÍ AKTIVITY - KURZY

Čeština - účastníci si osvojí základní znalosti současného českého jazyka. Cílem bude zvládnutí české mluvnice a rozšíření slovní zásoby, znalost literatury a základních slohových útvarů.

Občanská nauka - účastníci kurzu se naučí orientovat v základních životních hodnotách, pochopí principy demokracie a úcty člověka ke svému okolí, tedy k lidem i přírodě. Získají náhled jak si vytvářet uspokojivé vztahy k druhým lidem, rozhodovat se pro společensky vhodné způsoby chování.

Právní minimum - orientace v základní struktuře právní problematiky a teorii práva. Základní atributy práva občanského, pracovního a trestního. Orientace v Ústavě ČR a Listině základních práv a svobod. Právní normy upravující VTOS.

Základy práce na počítači - účastníci kurzu si osvojí základy práce na počítači především v programech Word a Excel. Naučí se používat další programy, které jsou součástí operačního systému.

Závislosti - cílem kurzu je motivovat odsouzené ke změně životního stylu směrem k abstinenci, podpořit jejich začlenění do života bez drog, zvýšit informovanost o rizicích spojených s užíváním drog a možnostmi řešení závislosti (léčba).

Anglický nebo německý jazyk - pro začátečníky i pokročilé; hlavním cílem je zvýšit si slovní zásobu, základy mluvnice a konverzace, osvojit si základy jazyka, případně opakování a prohloubení v minulosti již získaných znalostí. Rozdělení jednotlivých lekcí je voleno do menších oddílů s ohledem na schopnost vnímání a učení. Jednotlivé lekce jsou vedeny formou výkladu, učením se nových slovíček, procvičováním již naučené slovní zásoby z předešlých lekcí, a to jak v ústní tak i písemné formě. Hlavní metodou bude forma konverzační.

Zdroj: katalog aktivit - interní příručka zaměstnanců Věznice Stráž pod Ralskem

Příloha č. 3

Ředitel věznice plk. Mgr. Ladislav Blahník

Věznice Stráž pod Ralskem

Máchova 260

471 27 Stráž pod Ralskem

Vážený pane řediteli,

Na základě předchozí telefonické domluvy se na Vás tímto obracím s žádostí o součinnost při výzkumném šetření v rámci mé diplomové práce. Ráda bych Vaším prostřednictvím oslovila odsouzené vykonávající nepodmíněný trest odnětí svobody ve Věznici Stráž pod Ralskem. Výzkumné šetření je zaměřeno na pracovní a vzdělávací aktivity, které uskutečňují odborní zaměstnanci věznice, jimiž jsou vychovatelé, psychologové, speciální pedagogové, či sociální pracovníci. Hlavním cílem diplomové práce a dotazníkového šetření v její empirické části je zjistit možnosti vzdělávání jedinců v době výkonu trestu odnětí svobody, popsat vzdělávací aktivity, které lze využít jako nástroj smysluplného využívání volného času ve věznici. Ráda bych dotazníkovým šetřením zachytila jak možnosti, které věznice poskytuje, tak odezvu odsouzených, míru zájmu o takovéto aktivity, včetně motivace odsouzených pro tyto vzdělávací aktivity.

V příloze si dovoluji zaslat dotazník pro sběr požadovaných dat a informací.

Předem Vám velice děkuji za spolupráci.

Bc. Petra Ďadková